

UK, Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

Bakalářská práce

Praha 2012

Lucie Zemanová

UK, Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

Bakalářská práce

Efektivita logopedické intervence u dětí před
nástupem do 1. třídy ZŠ

Efficiency of speech therapy by children
before entering the first grade of primary
school

Vypracovala: Lucie Zemanová

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Durdilová

Rok: 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Lucie Durdilové, řádně jsem citovala všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

Lucie Zemanová

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Lucii Durdilové za odborné vedení mé bakalářské práce, PaedDr. Jitce Tučkové za konzultace v oblasti logopedie, PaedDr. Věře Jakoubkové, za umožnění výzkumu a zapůjčení literatury a v neposlední řadě Monice Zemanové, mé mamince a učitelce v MŠ, za rady a konzultace v oblasti pedagogiky.

Použité zkratky:

CNS – centrální nervová soustava

DMO – dětská mozková obrna

MŠ – mateřská škola

NKS – narušená komunikační schopnost

OVR – opožděný vývoj řeči

PMV – psychomotorický vývoj

RVP PV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŘV – řečový vývoj

ŠVP PV – Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ZŠ – základní škola

Anotace: Tato bakalářská práce se zabývá problematikou narušené komunikační schopnosti a efektivitou logopedické intervence u dětí před nástupem do 1. třídy ZŠ. Shrnuje poznatky především ze speciální pedagogiky a logopedie. V teoretické části jsou popsány základní pojmy jako NKS, řečový vývoj, předškolní věk a logopedická intervence. Vysvětluje teoretické souvislosti, srovnává různé přístupy a odlišnosti v terminologii a uvádí do problematiky. Část praktická seznamuje s průběhem a výsledky výzkumného šetření.

Abstract: This bachelor thesis deals with problems in communication disability and efficiency of speech therapy by children before entering the first grade of primary school. The thesis summaries knowledge from special education and logopdia. In theoretical part there are described the basic concepts of communication disability, development of speech, preschool age and speech therapy. It explains theoretical context, compares the different approaches and differences in terminology and introduces the issue. The practical part discusses progress and results of research.

Klíčová slova: řečový vývoj, narušená komunikační schopnost, předškolní věk, mateřská škola, dyslalie, opožděný vývoj řeči, vývojová dysfázie

Key words: development of speech, communication disability, preschool age, kindergarten, dyslalia, late speech developement, dysphasia

Obsah

Úvod.....	1
1. Řečový vývoj.....	2
1.1. Jazykové roviny řečového vývoje	2
1.2. Narušená komunikační schopnost.....	3
1.2.1. Příčiny vzniku NKS	5
1.2.2. Kategorie NKS.....	5
2. Předškolní věk	6
2.1. Psychomotorický vývoj.....	7
2.1.1. Motorický vývoj.....	7
2.1.2. Psychosociální vývoj	10
2.1.3. Vývoj řeči	12
2.1. Formy NKS v předškolním věku	13
2.2. Děti před nástupem do 1. třídy ZŠ.....	15
3. Logopedická intervence	16
3.1 Logopedická intervence v MŠ.....	17
4. Metodika jazykové výchovy v předškolním věku.....	18
4.1. Dílčí vzdělávací cíle	18
4.2. Příklady úkolů jazykové výchovy	19
5. Výzkumné šetření.....	24
5.1. Téma a obecný cíl výzkumu.....	24
5.2. Klíčové koncepty a základní výzkumná otázka	25
6. Design a metodologie.....	25
6.1. Metody.....	25
6.2. Volba místa a vzorku výzkumu	26
7. Vlastní výzkum	26
8. Výsledky	41
9. Shrnutí.....	43
Závěr	45
Použitá literatura	47
Přílohy.....	50

Úvod

Problematika NKS je mi velmi blízká, neboť v mé rodině se vyskytuje několik osob s tímto druhem postižení. Kontakt s nimi mi pomohl si uvědomit, jaký druh handicapu toto postižení představuje. Nemohla jsem se ale ubránit úvahám, zda se jedná pouze o problém, projevující se v řečovém projevu potažmo sociálním kontaktu a komunikaci s ostatními lidmi, nebo jde o něco více. Díky mému zájmu o tuto problematiku jsem se setkala s holistickým pojetím NKS, které dnes zastávám. Všechny tyto důvody vedly k výběru tohoto tématu jako předmětu mé bakalářské práce.

Jaké NKS se vyskytují u dětí v předškolním věku? A co se s tím dá dělat? A je vůbec důležité v tomto věku s NKS nějak nakládat? Na tyto a mnohé další otázky jsem se snažila sobě i dalším čtenářům odpovědět prostřednictvím této práce.

Do teoretické části jsem se snažila zapracovat co nejvíce teoretických souvislostí, které se pojí s tématem mé práce. Z toho důvodu jsou zde detailně srovnány různé definice NKS, popsán řečový vývoj a psychomotorický vývoj, předškolní věk a logopedická intervence.

V praktické části prezentuji výzkumné šetření. Výzkum v pedagogických vědách je nesmírně náročný. Aby byly výzkumy dostatečně signifikantní pro vyvození závěrů, je třeba vysokého množství respondentů a stále je ještě prostor pro spoustu různých faktorů, které není možné postihnout.

Jsou různé způsoby, jak se dá výzkum v pedagogických vědách provádět. Nejčastější formy jsou například rozhovory nebo pozorování. Já jsem zvolila pozorování. Domnívám se, že student se může spoustu praktických dovedností naučit přímým pozorováním v praxi. Dokonce rozhovor s rodičem dítěte s NKS jsem mohla sledovat během logopedických sezení, když se logoped ptal na chybnou výslovnost nebo třeba psychomotorický vývoj jejich dítěte. Častokrát jsem byla svědkem odpovědi nevím, nebo jiných naprosto zavádějících informací, které se v průběhu vstupního vyšetření vyvrátily. Proto si myslím, že má volba byla v tomto případě výzkumného šetření opodstatněná a správná.

1. Řečový vývoj

1.1. Jazykové roviny řečového vývoje

O jazykových rovinách ŘV zde hovořím, neboť rozpoznání zasažených jazykových rovin je cílem logopedické diagnostiky (receptivní nebo expresivní složka, foneticko-fonologická, morfologicko-syntaktická, lexikálně-sémantická rovina, komunikativně pragmatické kompetence, a to v zastoupení jednotlivém nebo v kombinaci). S tím souvisí prověření faktorů nebo funkcí, které zásadně ovlivňují osvojování jazyka. V závislosti na výsledcích šetření se hovoří o lexikálně-sémantických deficitech, narušení pragmatické, foneticko-fonologické roviny, omezení komunikativních dovedností či dysgramatismu. (Wirth, 2000) Na vybrané roviny ŘV jsem se zaměřila ve své praktické části.

Pro přehlednost uvádím popis jednotlivých rovin:

Morfologicko-syntaktická rovina

Tato rovina je tvořena morfémy a slovy, také se zabývá použitím gramatických pravidel v mluveném projevu. Dá se pozorovat již od prvních slov dítěte. Izolovaná slova, vyskytující se v prvním až druhém roce života vznikají opakováním slabik, tedy se nesklouňují. Podrobněji ji však můžeme vystavit šetření až okolo druhého a třetího roku života, kdy dítě tvoří věty a začíná sklouňovat. Dle Sováka se pravidla syntaxe dítě učí samo, prostřednictvím transferu. (In Klenková, 2006) Do čtyř let je přirozený fyziologický dysgramatismus.

Lexikálně-sémantická rovina

Lexikálně-sémantická rovina se zaměřuje na aktivní i pasivní slovní zásobu a její vývoj. V průběhu desátého měsíce lze u dítěte pozorovat první známky pasivní slovní zásoby, začíná si pamatovat slova a reaguje na ně. Fyziologicky se u dítěte vyskytují dva jevy opačné tendence, a to hypergeneralizace a hyperdiferenciace. Při hypergeneralizaci dítě používá nová slova, co se naučí, všeobecně, například haf-haf, pro všechno, co je chlupaté. Pak dochází k opačnému jevu, při hyperdiferenciaci naopak přiřazuje jedno slovo pouze konkrétnímu objektu. (Klenková, 2006) Narušení této roviny představuje dlouhotrvající problém. Deficit slovní zásoby se ve smyslu tzv. efektu rozevírajících se nůžek zvětšuje a často není nikdy úplně kompenzován. Také může dojít k samovolnému zlepšení po

dozrání NS, avšak pozůstatky bývají patrné i v pozdějším věku, kdy se projeví například čtecími obtížemi. (Grohnfeldt, 2007)

Foneticko-fonologická rovina

Tato rovina se také nazývá zvuková a zabývá se zvukovou stránkou jazyka. Základní jednotku představuje foném. Mezníkem ve vývoji této roviny je šestý měsíc, kdy dítě přechází z pudového žvatlání na napodobující žvatlání. V diagnostice je důležitá znalost pořadí fixace hlásek dle artikulačních okrsků (MBP, VF, L, DTN, J, H, CH, KG, Ň, ĎŤ, Č, ŠŽ, C, CZ, R, Ř). Ukončení vývoje výslovnosti probíhá mezi pátým a sedmým rokem, je ovlivňován řadou faktorů, jako například mluvním vzorem, vyzálostí fonemického sluchu, pohyblivostí mluvních orgánů. Ukončení vývoje výslovnosti by mělo proběhnout před nástupem povinné školní docházky. (Klenková, 2006) Je to důležité z toho důvodu, že nevyzrálá oblast nesymbolických procesů (foneticko-fonologická rovina), kde jednak ještě nevyzrálý artikulační aparát, jednak ještě neúplně rozvinutá schopnost fonemické diferenciaci neumožňují dítěti v tomto věku pokaždé fluentně vyslovit zamýšlené jazykové konstrukce. (Nadymáčková, 2009)

Pragmatická rovina

Pragmatická rovina je velmi důležitá, neboť jejím rozvojem je podmíněno sociální uplatnění komunikačních schopností, osvojování jazyka a komunikačních vzorců. Zahrnuje také paralingvistické dovednosti, které se dítě učí ještě před osvojením řeči. Ve třech letech dítě projevuje zájem komunikovat, ve čtyřech letech reaguje stále pohotověji. (Klenková, 2006) Na přelomu třetího a čtvrtého roku dochází k intelektualizaci řeči, která se projevuje rozšiřováním slovní zásoby a prohlubováním významu pojmů. (Kelnarová, 2010)

1.2. Narušená komunikační schopnost

Českému termínu narušená komunikační schopnost (NKS) odpovídají v německém jazyce pojmy Störung von Kommunikationsfähigkeit, gestörte Kommunikationsfähigkeit, Sprach- und Sprechstörungen, v anglickém jazyce Communication disability. NKS je předmětem vědního oboru logopedie a funguje jako pojem zastřešující pro pojmy jako porucha řeči nebo vada řeči, které neplnily obsahově svou funkci a neodpovídaly současnému holistickému pojetí. (Lechta, 2003) Pozorování dětí s narušenou komunikační schopností je

předmětem mé práce, proto je na ní zaměřena tato podkapitola. Pro upřesnění pojmu NKS srovnám několik definicí různých autorů.

V ČR je hojně využívaná Lechtova definice, která popisuje NKS takto: „*Komunikační schopnost člověka je narušena tehdy, když některá rovina jeho jazykových projevů (příp. několik rovin současně) působí interferenčně vzhledem ke komunikačnímu záměru.*“ (Lechta, 2003 str. 17)

Van Riper popisuje, že řeč je defektní, pokud se liší od řeči ostatních lidí do takové míry, že dochází k připoutávání pozornosti, narušení komunikace nebo činí jedince nepřizpůsobivým. (Psychological and Physiological Aspects of Reading, 1968)

Odlíšný pohled na NKS popisuje Sovák a Becker, kteří ji prezentují jako poruchu sociální interakce. Vysvětlují pojem NKS jako úplné nebo částečné znemožnění užívat hovorový jazyk v mluveném či písemném projevu do té míry, že je narušeno porozumění, výměna myšlenek, či estetický dojem řeči. (Becker, 1983)

Tendence k celistvému pohledu na NKS jsou patrné také u Knury, který vnímá NKS jako narušení osobnostního, sociálního, emocionálního, duševního a tělesného vývoje, a z tohoto důvodu preferuje jeden zastřešující pojem.

Také řada dalších autorů, například Wiechman, Werner a Teurner, navrhuje použití souborného pojmu pro všechny od normy se odklánějící odchylky. (In Braun, 2005)

Na tomto srovnání je vidět, že vymezení NKS není snadné už jen z toho důvodu, že není jednoduché vymezení normality. Záleží totiž také na jazykovém prostředí konkrétní osoby. (Klenková, 2006)

Jazykové roviny, které mohou být zasaženy při NKS jsou: foneticko-fonologická, morfologicko-syntaktická, lexikálně sémantická nebo pragmatická, a to jejich expresivní i receptivní složka. (Lechta, 2003) Ale na druhou stranu ne všechna narušení řeči se ihned automaticky řadí k NKS pokud jsou například průvodním jevem určitého stupně vývoje dítěte, např. vývojové neplynulosti okolo třetího až čtvrtého, nemluvnost do prvního roku věku dítěte, ale neřadí se k nim ani fyziologická dyslalie (nesprávnou výslovnost některých hlásek do pátého roku věku) a fyziologický dysgramatismus do čtvrtého roku života. (Nadymáčková, 2009)

1.2.1. Příčiny vzniku NKS

Příčiny NKS jsou rozličného charakteru. Z toho důvodu i možných způsobů dělení je vícero, a protože rozpoznání příčiny je u některých typů poruch zásadní, některé příčiny vzniku zde uvádím.

Dělí se na orgánové a funkční, při třídění příčin můžeme využít časové hledisko a hledisko lokalizační. Z časového hlediska vzniku narušení mohou být příčiny prenatální, perinatální i postnatální. Z lokalizačního hlediska k nejčastějším příčinám řadíme genové mutace, chromozomové aberace, vývojové odchylky, orgánová poškození receptorů, CNS i efektorů, nepříznivé vlivy prostředí. (Pipeková, 1998)

NKS však může být také získaná, může být symptomem jiného, dominantního postižení, či součástí kombinované poruchy.

1.2.2. Kategorie NKS

Logopedická terminologie uvádí deset okruhů, základních druhů narušené komunikační schopnosti:

- Narušený vývoj řeči (opožděný vývoj řeči, vývojová dysfázie)
- Narušení článkování řeči (dyslalie, dysartrie)
- Poruchy hlasu (dysfonie, afonie)
- Palatolalie (při malformaci artikulačního ústrojí – rozštěp)
- Narušení plynulosti řeči (kóktavost – balbuties, breptavost – tumultus sermonis)
- Získaná orgánová nemluvnost (afázie)
- Získaná neurotická nemluvnost (mutismus, elektivní mutismus)
- Narušení grafické podoby řeči (vývojové i získané poruchy učení)
- Narušení zvuku řeči (rinolálie – huhňavost)

- Symptomatické poruchy řeči (v důsledku poruch sluchu, zraku, mentálního postižení, motorických schopností apod. (Nadymáčková, 2009)

2. Předškolní věk

Předškolní věk se obvykle vymezuje od ukončeného třetího roku života do ukončeného šestého roku života. Ale například Zdeněk Matějček definuje ve svých dílech předškolní věk mezi 4. a 6. rokem věku dítěte. Nejedná se pouze o chronologický koncept, ale toto období představuje velké množství změn ve vývoji a v životě dítěte. Dochází k dalšímu rozvoji psychiky, myšlení, motorických dovedností, sebepojetí, psychických a tělesných funkcí. (Orel, 2010)

Velmi důležitým aspektem tohoto věku je vytváření sociálních vazeb. Ve třech letech dítě nastupuje do mateřské školy, tento věk je zvolen právě kvůli potřebě kontaktu s vrstevníky. Komunikace mezi dvěma jedinci ve věku tří let pak ještě nebývá plnohodnotná, často se jeví spíše jako dva monology, ale postupně se vyvíjí a tento kontakt je pro dítě zásadní. Myšlení dítěte v předškolním věku je egocentrické. (Orel, 2009) V průběhu předškolního věku se vytváří tzv. teorie mysli (Theory of Mind), která dítěti umožňuje pochopit, že myšlenkové procesy nejsou všem lidem společné, dítě si začíná uvědomovat, že druzí lidé vidí a slyší podobné věci, jako ono samo, ale zkušenosti, znalosti, úhly pohledu mohou být odlišné. (Krejčířová, 2006)

Rozumový vývoj můžeme zaregistrovat například na chápání první jednoduché matematiky, toho, co je víc a co méně. U dětí si také všímáme tzv. matematického vhledu, jaký počet (například prstů na ruce) je dítě schopné na první pohled zaregistrovat bez nutnosti počítání. Učení je v tomto věku spontánní, funguje na základě zvědavosti dítěte.

Rodinné schéma má vliv na učení, výkonnost jedince a jeho vztahy, a to jak schéma generace jeho rodičů, tak i prarodičů. Rozvoj citové oblasti je v tomto období také velmi zásadní. Dítě má potřebu být zapojováno do více a více činností, chce pocítit pocit vlastní nepostradatelnosti, role v sociálním prostředí rodiny, pocit úspěchu a pochvaly. Důležitou úlohu v tomto věku hraje komunikace s dospělým, která by dítěti měla dávat pocit sebestoty a rozšiřovat obzory, v neposlední řadě také hra. (Orel, 2009)

2.1. Psychomotorický vývoj

V této podkapitole bych ráda popsala ontogenetický vývoj člověka v oblasti psychomotorického vývoje, který zahrnuje motorický, psychosociální a řečový vývoj dítěte. Jelikož všechny sledované kategorie PMV novorozence jsou propojené, jednotlivé odchylky fungují jako varovné signály. Pokud se odchylka vyskytne v jedné oblasti, je upozorněním pro lékaře na abnormální PMV, defekt se může vyskytnout i jinde. Proto se při vstupním vyšetření dítěte u logopeda rodič nevyhne otázkám, které se týkají například fáze lezení, tedy motorického vývoje. Uvádím zde základní vývojová data rozčleněná podle toho, v jakém úseku života by se měla objevit.

V předškolním věku také dochází k dalšímu psychomotorickému vývoji, zejména v oblasti myšlení, motoriky, vnímání sebe sama. Dítě přichází do kontaktu s vrstevníky, přijímá z rodiny normy chování. Na konci předškolního věku dochází k rozvoji senzomotorickému. Vývoj sluchového a zrakového aparátu je završen, to vše umožňuje zvládnutí čtení a psaní, vývoj dítěte dospěl do školní zralosti. (Orel, 2010)

2.1.1. Motorický vývoj

Hodnocení pohybového vývoje dítěte se provádí na základě čtyř hledisek.

Posturální aktivita je spontánní hybnost dítěte – hodnotí se, co dítě umí a kvalita provedení.

Posturální reaktivita, což je motorická odpověď na provokované změny polohy těla. Tyto provokované jsou standardizovány v jednotlivých věkových obdobích.

Novorozenecké reflexy – hodnocení jejich dynamiky v průběhu vývoje dítěte.

Vyšetření a zhodnocení svalového tonu – hypotonie, hypertonie, spasticita, rigidita, dystonie. (Cíbochová, 2004)

Kritéria normálního motorického vývoje

1. měsíc: narůstá svalový tonus, otáčení hlavy na stranu, dítě na bříšku udrží krátké časové úseky zvednutou hlavičku, palec je flektován v dlani, má výrazný reflexní úchop

2. měsíc: ubývá flekčního držení, svalový tonus se snižuje k normě, symetrizuje se držení těla, dolní končetiny nad podložku

3. měsíc: kontrola držení hlavy v poloze na břiše – „pase koně“, vzpřímení na břiše dosahuje úrovně mezi lopatky, na zádech je stabilní, čile se pohybuje, v tomto měsíci dochází k útlumu novorozeneckých reflexů

4. měsíc: začíná se přetáčet, obouruční úchop, nohy zvedá vysoko nad podložku, v tomto měsíci nejpozději musí zdravé dítě zvládnout kvalitní provedení polohy na bříšku „pasení koní“, při pití přidržuje láhev, novorozenecké reflexy jsou již vyhaslé kromě reflexního úchopu na dolních končetinách

5. měsíc: v bdělém stavu můžeme u dítěte pozorovat jemné krouživé pohyby v zápěstí, ale i na dalších částech těla, fidgety (fidgety movements), začíná se přitahovat do sedu, převrací se ze zad na bok a začíná i na bříško

6. měsíc: jistá kontrola hlavy v každé poloze těla, sezení s oporou, v poloze na zádech si hraje s dolními končetinami, uchopí si palce u nohou, přendává věci z ruky do ruky, vše dává do úst a kouše, otočí se ze zad na břicho a zpět na záda oboustranně, udrží svoji váhu těla, je-li postaveno na chodidla a podpíráno v podpaží, objevuje se střemhlavý reflex, palec se dostává do opozice, radiální

7. měsíc: v poloze na zádech si hraje s nohama (koordinace ruka – noha – ústa – oko), začíná si být jistý v poloze na boku, začíná se plazit a používat polohu na čtyřech končetinách, po kuličce sahá přímo

9. měsíc: samostatné sezení, lezení (malé procento dětí neleze)

10. měsíc: postaví se u nábytku a začíná chodit s oporou, v úchopu s použitím opozice palce se zdokonaluje, pije samostatně z hrnku (Cíbochová, 2004)

1 rok: stojí s oporou, leze po schodech a po nábytku,

18. měsíc: samostatná a jistá chůze

2 roky: chodí samo směrem dopředu i dozadu, běhá jistě, chůze po schodech s oporou – přišupuje nožičky, sedí v dětské židličce, pohybuje se při hudbě, velký posun v jemné motorice, čmárání, manipulace s drobnými předměty, navlékání, dítě jí samo rohlík, sušenky

3 roky: střídá nohy při chůzi po schodech s oporou, krátce stojí na jedné noze, skáče snožmo na místě, chodí po špičkách, kope míč dopředu, vymezuje se lateralita, s pomocí se obléká, myje si ruce, v oblasti jemné motoriky zvládá stříhání nůžkami, dokáže otáčet stránky po jedné, napodobuje kruhové obrazce, horizontální a vertikální čáry, kreslí hlavonožce

4 roky: střídá nohy při samostatné chůzi po schodech, běhá kolem překážek, balancuje na jedné noze 5-10 vteřin, manipuluje s modelínou, provádí sérii dvou až čtyř ne sebe navazujících pohybů, myje si ruce bez pomoci, rozepíná a zapíná knoflíky,

5 let: chodí dozadu špička-pata, dělá kotrmelce, dokáže stříhat v jedné lince, kopíruje kříž a čtverec, dokáže napsat několik velkých tiskacích písmen, kreslí lidskou postavu se dvěma až šesti rozpoznatelnými částmi, jako hlava, tělo, paže nohy

6 let: obléká se úplně samo, bez pomoci si čistí zuby, udrží rovnováhu, skáče přes švihadlo, umí vystříhnout jednoduché tvary, napodobí trojúhelník, opíše vlastní jméno, vybarvuje omalovánky, drží tužku jako dospělý (Holmanová, Praha)

Vývoj uchopování předmětů:

ulnární dlaňový úchop: 1. – 6. měsíc

radiální dlaňový úchop: 6. – 7. měsíc

prstový úchop radiální 8. měsíc

nůžkový úchop 8. měsíc

Základní novorozenecké reflexy a jejich vývoj:

akustikofaciální reflex od 10. dne

hledací reflex do 3. měsíce

sací reflex do 4. měsíce

reflexní úchop na horních končetinách do 4. měsíce

reflexní úchop na dolních končetinách do 12. měsíce

Moro reakce do 4. měsíce

chůzový reflex do 3. měsíce

spodní klešťový úchop: 9. – 10. měsíc (Cíbochová, 2004)

Ústa – PMV

Po narození je sací reflex silně pozitivní, hledací reflex vybavený v celé oblasti n. trigeminus

3. měsíc – hledací reflex vyhasíná

4. – 6. měsíc – kousání

6. měsíc – žvýkání

2.1.2. Psychosociální vývoj

Kritéria normálního psychosociálního vývoje:

1. měsíc: většinu dne spánek

2. měsíc: reaktivní sociální úsměv, zpozorní na hlas, zvukový podnět

3. měsíc: zajímá se o okolí, živě sleduje a reaguje,

4. měsíc: hlasitě se směje, výská, moduluje hlas, vyžaduje kontakt s okolím, začíná se vytvářet specifický vztah k matce – odliší ji od jiného lidského obličeje

5. měsíc: dítě v tomto měsíci vyžaduje pozornost, rozeznává osoby kolem sebe, odlišuje cizí osoby, rozezná laskavý a přísný tón řeči i mimiky,

8. měsíc: Začíná mít strach z cizích lidí, období 1. separace, vzdaluje se na krátkou dobu od matky při lezení či chůzi a po chvíli se navrácí zpět, současně prožívá úzkost, strach, když matku nevidí či neslyší, v tomto období je výrazná fixace na matku nebo pečující osobu. (Cíbochová, 2004)

1 rok: sleduje mluvčího a jeho aspekty hlasu

2 roky: napodobuje jednoduché činnosti a chování jiných osob, pomáhá dospělým, rozdílně reaguje na cizince a důvěrně známé, reaguje na výrazy obličeje jiných lidí, je schopno k sobě přiřadit dva podobné předměty, dokáže oznámit vyměšovací potřeby, přestává nosit pleny, poznává samo sebe v zrcadle

3 roky: rádo poslouchá jednoduché příběhy a žádá o opakování, projevuje frustraci, není-li mu rozuměno, účastní se jednoduchých skupinových aktivit, zná identitu pohlaví

4 roky: poznává a srovnává šest barev, zná vlastní věk a příjmení

5 let: má zájem o zkoumání pohlavních rozdílů

6 let: volí si vlastní přátele, zná vlastní ulici a město, dokáže se déle soustředit, poskytuje a přijímá informace, časové pojmy se rozšiřují, vnímá minulost, přítomnost, budoucnost, zvládá základní početní úlohy do desíti, třídí předměty podle jednoduché charakteristiky (Holmanová, Praha)

Hra – PMV

1. měsíc: fixuje předměty v jeho zorném poli

3. měsíc: otvírá dlaň, hraje si s prsty

5. měsíc: dává si hračky do úst a přendává si je z ruky do ruky za kontroly zrakem

6. měsíc: úchop celou dlaní (ulnární), aktivně třese s chrastítkem, tluče hračkou

o podložku

9. měsíc: klešťový úchop, zkoumání předmětů rukama, ústy, nohama

12. měsíc: třese a hází předměty

18. měsíc: schovává předměty, uklízí

2 roky: imituje chování dospělých, paralelní hra, tahá a strká hračky, staví věž ze tří malých kostek, hraje si samo a rozvíjí vlastní hru

3 roky: hraje si v blízkosti jiných dětí, sleduje je, krátce se zapojuje do hry s ostatními dětmi, hra na role, brání svůj majetek, začíná si hrát na dům, ve hře symbolicky užívá předměty

4 roky: interaktivní hra s jinými dětmi, při hře vede dialog s dospělými, počátek dramatické hry

5 let: dramatická hra je bližší realitě

6 let: hraje jednoduché stolní hry, soutěživé hry, účastní se skupinové hry s ostatními dětmi

Pohled – PMV

1. měsíc: krátkodobá fixace, dlouhodobé fixace na blízko, optická orientace, zrak je předpokladem pro orientaci

4. měsíc: převaha centrálního vidění (fotopického) nad periferním (skotopickým), počátek akomodace, vyhledává zrakem zdroj zvuku, cíleně se za ním otáčí

6. měsíc – Fixace je zde již jen binokulární, spojí 2 obrázky v 1, vidí malé předměty v úhlu již větším než 180 stupňů, od narození došlo k výraznému zlepšení zrakové ostrosti na 20/40 Do 6. měsíce je strabismus střídající strany ještě fyziologický, pokud však přetrvává po 6. měsíci, měl by dítě vyšetřit oftalmolog (Cíbochová, 2004)

5 let: zraková ostrost dosahuje hodnoty 6/6

2.1.3. Vývoj řeči

narození: reflexní křik

1. měsíc: začíná období pragmatizace řeči, které trvá do 1 roku života, reakce sacími pohyby na hlas matky (Lechta, 2003)

2. měsíc: objevují se jednotlivé dlouhé samohlásky (Cíbochová, 2004), emocionální křik, reakce na úsměv úsměvem

3. měsíc: komunikační křik, pudové žvatlání (Lechta, 2003), spontánní vokalizace, začíná broukat a houkat, a-a-a-a-a-, e-e-e-e-e

6. měsíc: pokud je dítě oslovováno, odposlouchá hláskování, žvatlá ba (Cíbochová, 2004), napodobující žvatláni - fonémy (Lechta, 2003)

9. měsíc: slabikuje zdvojené slabiky, rozumí spojení a na výzvu provede první dětské hříčky, např. „paci-paci“

10. měsíc: 1-2 slova (Cíbochová, 2004), rozumění řeči – správná reakce na pokyn, instrukce

1 rok: končí období pragmatizace řeči, začíná období sémantizace (Lechta, 2003), objevují se první slova, imituje zvuk řeči (Cíbochová, 2004), odpovídá správně na otázku Kde je? (Holmanová, Praha)

18 měsíců: máma, táta, používá kolem 5 slov, první věk otázek (kdo je to? Co je to?)

2 roky: končí období sémantizace, začíná období lexemizace, slovník dítěte má 20-50 slov, zná kolem 200, začíná pozvolna ohýbat slova (Lechta, 2003), rozumí jednoduché výzvě, používá označení můj, moje (Holmanová, Praha)

3 roky: končí období lexemizace, začíná období gramatizace, chápání obsahu slov, dítě dokáže říct jména sourozenců, lepší se gramatická struktura věty, druhý věk otázek Proč?

4 roky: Končí období gramatizace, začíná období intelektualizace, markantní zkvalitnění morfologicko-syntaktické roviny, už se nevyskytují nápadné dysgramatismy, schopnost navázat a udržet konverzaci, 1500 – 2000 slov aktivní slovní zásoby

5 let: řeč čím dál tím více podobná řeči dospělých, vypráví souvisle, reprodukuje, výslovnost by měla být správná, koncem předškolního věku zná 2500 – 3000 slov

6 let: permanentní zkvalitňování, zlepšování sémantické a pragmatické roviny řeči, stylistické stránky, osvojování grafické podoby řeči (Lechta, 2003)

2.1. Formy NKS v předškolním věku

NKS patří mezi nejčastěji se vyskytující postižení u dětí předškolního věku. Odhaduje se, že až 40% dětí předškolního věku má nějakou formu NKS. Odborníci často upozorňují na zhoršující se úroveň vyjadřovacích schopností dětí v předškolním věku, která je způsobena především nedostatky ve výchově a problematickým vlivem masmédií. (Kutálková, 1995)

Například Grohnfeld však situaci popisuje spíše jako kolísavou, uvádí statistiky o výskytu „řečově nápadných“ začátečníků školní docházky, které kolísají od 10% až po 62,1%. (Grohnfeld, M. in Lechta, 2003)

Výsledky dlouhodobě prováděného šetření o výskytu NKS v předškolním věku v závislosti na pohlaví ukazují, že u chlapců je výskyt dvakrát vyšší než u dívek. Z výzkumu, který prováděla v roce 1994 Dana Kutálková formou dotazníků, vyplývá, že zatímco u dívek od 3 do 6 let věku převládá hodnocení řeči 2 - průměrná výslovnost (tzn. chybná výslovnost LRŘ a sykavek), jen v kategorii 5-6 se objevilo hodnocení 1 - správná výslovnost, u chlapců převládá ve věkové skupině 3-4 roky hodnocení 3 - špatná výslovnost (mnoho hlásek je vyslovováno nepřesně nebo nespávně), u starších skupin se objevovala tato tři hodnocení zastoupena přibližně po třetinách. (Kutálková, 1995)

NKS postihují 6-7% dětí při nástupu do ZŠ. Důvodem, proč se na tuto problematiku zaměřit, jsou četné problémy dětí, které nastoupily s NKS do první třídy. Mohou mít za následek problém v jedné nebo více oblastech, například v oblasti porozumění na hodinách, nedostatečné slovní zásoby, gramatiky, souvislého vyjadřování, plynulosti řečového projevu, správné artikulace, užití jazyka jako prostředku socializace. U některých dětí mohou být poruchy řeči signálem jiné poruchy, jako například poruchy autistického spektra, sluchového postižení a dalších poruch emočního nebo neurologického rázu. Vliv prostředí jako například omezené možnosti učení se jazyka se mohou často překrývat s primární nebo sekundární poruchou. (Boyle, 2011)

Pozadí – stupeň řečového vývoje může být užitečným indikátorem celkového stupně vývoje a úrovně kognitivních dovedností dítěte. Včasně rozpoznání dětí, u kterých hrozí riziko opožděného vývoje nebo podobných problémů, může vést k brzkému zásahu v době, kdy jsou šance na zlepšení největší. (Nelson, 2006)

Dyslalie

Dyslalie neboli patlavost je nejčastěji se vyskytující porucha a patří mezi poruchy článkování řeči. Jedná se o vývojově podmíněnou poruchu výslovnosti, při které jednotlivé hlásky chybí (delece), jsou špatně vyslovovány (distorze) či zaměňovány (substituce). (Braun, 2005) Do určitého věku dítěte mluvíme o tzv. fyziologické dyslalii, jedná se o přirozený jev. Dyslalie se častěji vyskytuje u chlapců, než u dívek, a to v poměru 60:40.

(Klenková, 2006) Podle rozsahu můžeme rozdělit na dyslalii levis, při které dítě vyslovuje chybně jen několik hlásek, a dyslalii multiplex, která je závažnější, protože počet chybně vyslovovaných hlásek je větší. (Salomonová, 2003)

Opožděný vývoj řeči

O opožděném vývoji řeči mluvíme například, když dítě nemluví ve třech letech. Patří mezi poruchy narušeného vývoje řeči. Může být ale i přidruženou poruchou provázející jiné, dominantní postižení (mentální retardace, DMO). Z toho důvodu je nutné absenci či neoptimálnost řečových projevů brát jako varovný signál a hledat příčiny opoždění prostřednictvím různých vyšetření, jako například foniatrického, psychologického, neurologického. (Klenková, 2006)

OVŘ se může projevit ve všech jazykových rovinách, ale také jen v některé. Zpočátku se nejvíce projevuje na obsahové stránce řeči, tedy dítě nemluví v důsledku malé slovní zásoby, později gramatické a formální, dlouho přetrvávají dysgramatismy, chybná výslovnost. (Škodová, 2003)

U dítěte se OVŘ v předškolním věku často projevuje jako jiná forma NKS, ale může být i úplně odstraněn díky příznivým vnějším podmínkám. (Klenková, 2006)

Vývojová dysfázie

Vývojová dysfázie patří mezi těžší poruchy narušeného vývoje řeči. Škodová, Jedlička uvádějí, že vývojová dysfázie se: „*projevuje ztíženou schopností nebo dokonce neschopností verbálně komunikovat, i když podmínky pro rozvoj řeči jsou přiměřené*“. (2003 str. 106) Jedná se o centrální poruchu řeči. K tomuto narušení řeči dochází poškozením raně se vyvíjející CNS, má tedy systémový charakter, postihuje celou osobnost dítěte. Projevuje se ve všech rovinách řečového vývoje. (Klenková, 2006)

2.2. Děti před nástupem do 1. třídy ZŠ

Pro potřeby mé práce, která se zaměřuje na logopedickou intervenci u dětí před nástupem do 1. třídy ZŠ, je třeba ještě vyčlenit tuto konkrétní věkovou skupinu. Jedná se o děti, které jsou ve věku 5-7 let. Je nutné, aby jejich předškolní vývoj byl rámcově ohraničen, ukončen. Toto posoudit je úkolem učitelů přítomných při zápisu na ZŠ, nebo v případě, že

má rodič či učitel podezření na nepřipravenost, je dítě doporučeno na posouzení zralosti speciálním pedagogem a psychologem v pedagogicko-psychologické poradně. Hodnotí se pomocí Jiráskova testu školní zralosti, který vyhodnocuje, zda dítě umí vše, co by mělo umět a znát před vstupem do první třídy ZŠ.

Úvodní orientační zkouška obsahuje většinou tyto úkoly:

- Kresba lidské postavy
- Trojice geometrických obrázků
- Napodobení psacího písma
- Obkreslení skupiny deseti bodů

Následně je každý úkol vyhodnocen na pětibodové škále podle úspěšnosti. Například kresba mužské postavy by měla vykazovat určité parametry, jako přítomnost hlavy a trupu, propojení hlavy a trupu krkem, na hlavě přítomnost vlasů, očí, uší, pusy, nosu, ruka je zakončena pěti prsty. Obrázek má alespoň přibližně správné proporce. V úkolu trojice geometrických obrázků by mělo pořadí obrazců, které dítě nakreslilo, odpovídat pořadí obrazců v předloze. Tolerují se drobné nepřesnosti, například šišatý kruh. Úkol zobrazení psacího písma je také založen na napodobení předlohy, tedy slova napsaného psacím písmem. U posledního úkolu se zjišťuje přesnost a pohybovou koordinaci.

Na tento test školní zralosti navazuje další orientační zkouška, obkreslovací test „hvězd a vln“. Dále navazují komplexní vyšetření, která hodnotí zručnost, jazykové dovednosti, inteligenci a další aspekty, které mohou ovlivnit budoucí školní úspěšnost. (Vališová, 2010)

3. Logopedická intervence

Lechtova definice logopedické intervence zní: *„Aktivitu, která je specifická pro práci logopeda ve všech jejích oblastech, je možné označit pojmem **logopedická intervence**. Termín intervence chápeme v tom nejširším možném smyslu toho slova tak, abychom jím podchytili celý komplex různorodých činností logopeda.“* (in Klenková, 2006 str. 56) Začíná již před vstupem do logopedické ambulance. Logopedická intervence je tedy široký pojem, ve kterém je důležitý interdisciplinární přístup. Během logopedické intervence je

cílem uskutečnění tří základních bodů, a to diagnostiky, logopedické terapie a logopedické prevence. Všechny tři aspekty mají stejnou důležitost při vykonávání práce logopeda.

Logopedická diagnostika má několik cílů, od rozpoznání fyziologického jevu a odhalení NKS, přes určení prognózy, stupně a formy NKS, po navržení dalších postupů a metod terapie. (Lechta, 2003) Jejím konečným produktem je diagnóza. Existují tři úrovně logopedické diagnostiky, první z nich je úroveň orientační, která se nejčastěji provádí formou depistáže a určuje, zda má vyšetřovaná osoba NKS, či ne. Další je úroveň základní, která určuje o jakou formu NKS se jedná. Poslední úrovní je úroveň speciální, jejíž cílem je co nepřesnější identifikace zjištěné NKS. (Klenková, 2006)

Přesně popsat terapii je velmi složité a není to předmětem této práce. Lze ji charakterizovat dle Lechty jako: „*aktivitu, která se realizuje specifickými metodami ve specifické situaci záměrného učení*“. (2003 str. 39)

Jako ve všech oborech, můžeme i logopedickou prevenci rozdělit na primární, sekundární a terciální. Primární prevence řeší předcházení patologickým jevům v celé populaci. Sekundární prevence se orientuje na předcházení patologického jevu v ohrožené skupině. Terciální prevence se orientuje na již zasaženou skupinu, brzdí negativní dopady diagnostikované NKS a předchází dalším negativním dopadům v této oblasti. (Lechta, 2003)

3.1 Logopedická intervence v MŠ

Logopedická intervence v běžné MŠ není obvyklá. Částečně je realizovaná prostřednictvím jazykové výchovy, kterou řeším v kapitole metodika jazykové výchovy v MŠ. V předškolním věku je jazyková výchova nebo, v případě potřeby, včasná logopedická intervence, velmi důležitá, jelikož mezi 4. a 5. rokem života lze ještě na řeč působit preventivně, popřípadě úspěšně provádět potřebnou reedukaci. (Kutálková, 1995)

Existují však speciální mateřské školy logopedické, do kterých jsou přijímány děti s diagnostikovanou NKS na základě vstupního vyšetření, a kde je realizována potřebná péče pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami například formou individuální logopedické péče a skupinových aktivit. O děti je zde pečováno zpravidla logopedem, speciálním pedagogem a dalšími zaměstnanci školy. Škola, kterou jsem navštěvovala

a bude následně popsána v praktické části mé bakalářské práce, je běžná mateřská škola, avšak po domluvě je navštěvována pravidelně klinickým logopedem, který zde provádí depistáže a na přání rodičů také vykonává logopedickou ambulantní péči. Tento přístup považuji za velmi přínosný, z toho důvodu jsem se rozhodla zde provádět šetření s důrazem na efektivitu logopedické intervence v MŠ.

4. Metodika jazykové výchovy v předškolním věku

V současné době se předškolní vzdělávání řídí dvěma kurikulárními dokumenty, Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (RVP PV) a Školním vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (ŠVP PV), který si každá škola vytváří sama tak, aby mohla uskutečnit požadavky RVP PV.

Dokument Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje hlavní pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku, vztahující se na všechny pedagogické činnosti prováděné v mateřských školách, v mateřských školách pro děti se speciálními potřebami a v přípravných třídách základních škol. Podmínky musí být utvářeny tak, aby položily základy vzdělání a umožnily tak plynulý přechod dítěte do ZŠ. (Smolíková, 2004)

Jelikož rámcový vzdělávací program vychází také ze starších publikací, které se tématem jazykové výchovy zabývají šíře, ráda bych některé body RVP rozvedla právě za pomoci těchto publikací. V této kapitole jsem tedy čerpala i z jiných dokumentů o metodice jazykové výchovy v MŠ, neboť je považuji za velmi kvalitně, obsažně zpracované a aktuální, ač jsou někdy staršího data. Oproti RVP přesně vymezují program práce s dětmi rozpracovaný do konkrétních úkolů.

4.1. Dílčí vzdělávací cíle

Cílem jazykové výchovy u dětí předškolního věku je osvojování základů spisovného jazyka v hovorové podobě. Při osvojování základů spisovné řeči u dětí zpočátku více uplatňuje již zmiňovaný transfer a napodobování, kdy se dítěti rozšiřuje slovní zásoba a zlepšuje řečový projev nenásilnou formou, posloucháním dospělých jedinců. Později hraje důležitou úlohu snaha dítěte o aktivní řečový projev. Koncem předškolního věku má být dítě schopno souvisle a srozumitelně se vyjadřovat a dorozumívat se s dětmi a dospělými. (1984) Jazyková výchova je velmi specifická svou důležitostí, mezi ostatními

výchovnými složkami hraje podstatnou roli. Řečový projev je integrujícím prvkem, prolínajícím všemi ostatními, je neodmyslitelný od jakéhokoliv projevu dítěte. Řečový projev zároveň poukazuje na zralost celé NS. Úkoly jsou z větší části dlouhodobé, průběžné. Nelze vždy vyjádřit jejich gradaci, zvláště uvnitř věkové skupiny dětí. (Minaříková M., 1987)

Stěžejní cíle předškolního vzdělávání v oblasti jazyka a řeči dle rámcového vzdělávacího programu jsou rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnost, vytváření pojmů, mluvní projev, vyjadřování), dále rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu. Učitel by měl volit úkoly tak, aby napomohly osvojení si přiměřeného množství poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, například cvičení na rozvoj fonemického sluchu, dále by měl podpořit zájem o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbálního i neverbálního rázu (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické). (Smolíková, 2004)

4.2. Příklady úkolů jazykové výchovy

Úkoly jazykové výchovy jsem rozpracovala do sedmi kategorií podle toho, co nejvýznamněji u dítěte rozvíjejí. Všechny kategorie se však vzájemně prolínají, takže jednoznačné dělení není možné. Naopak, je žádoucí, aby se úkoly ze všech kategorií plnily souběžně a vzájemně se doplňovaly. (1984) Jelikož je má práce zaměřená na děti z předškolních tříd, tedy děti bezprostředně před vstupem do ZŠ, vybrala jsem úkoly pro věkovou skupinu 5-6 let.

Ve vybrané věkové skupině by děti už měly zvládat pojmenování některých blízkých osob, zvířat, rostlin, předmětů činností a jevů, rytmizace říkadel, vytleskávání a základy analyticko-syntetických činností.

V tomto období je úkolem předškolního vzdělávání vést dítě k významově přesnému pojmenování známých předmětů, jevů, činností a vztahů mezi nimi, rozvíjet poznávání a užívání antonym, homonym a synonym, provádět s dětmi jednoduché analyticko-syntetické činnosti, nácvik sluchové diferenciací hlásek na začátku, později na konci slov a rozvíjet souvislé vyjadřování. (Minaříková M., 1987)

Jednotlivé kategorie předškolního vzdělávání jsou:

Rozvíjení slovní zásoby

Mezi úkoly v této kategorii patří především poslech čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek, prohlížení a čtení knížek. (Smolíková, 2004) Významově přesnému pojmenování předmětů, jevů a činností se může učitel věnovat jako samostatné činnosti, třeba formou hádanek a dbaním na přesném pojmu, ale také je sleduje a kontroluje v průběhu celého dne. (Minaříková M., 1987)

Vytváření významových kategorií

Při nácviu významových kategorií je cílem, aby dítě pochopilo, co jsou pojmy nadřazené a co pojmy podřazené. Některé nejběžnější používané významové kategorie jsou:

Ovoce – banán, jablko, třešeň, rybíz, jahoda, broskev, meruňka...

Zelenina – okurka, salát, paprika, zelí, kapusta, brokolice, květák...

Oblečení – triko, svetr, kalhoty, bunda, sukně, kraťasy...

Zvířata – pes, kočka, liška, jezevec, vlk, lev, tygr, křeček...

Rodina – maminka, tatínek, babička, dědeček, sestra, bratr...

Hračky – autíčko, panenka, stavebnice, kočárek, domeček pro panenky...

Jako pomůcky se využívají obrázky se slovy, například Obrázkový slovník pro Afatiky (Truhlářová, 1984). Učitel říká nadřazené pojmy, dítě vybírá kartičky s obrázky, které do dané významové kategorie spadají. (Cardová, 1988)

Poznávání a užívání antonym

Antonyma neboli slova opačného významu se nejlépe vysvětlují na přídavných jménech, proto učitel zahajuje tento úkol popisem vlastností. (Minaříková M., 1987) V tomto bodě jsou možné různé varianty her, ať už jen slovních nebo s pomocí obrázků. Děti mohou vlastnosti opačného charakteru vymýšlet sami, nebo přiřazovat obrázky opačného významu k sobě.

Poznávání a užívání homonym

Homonyma jsou slova, která stejně znějí, ale mají odlišný význam. Pro děti je tato aktivita velmi zábavná, rádi se k ní vracejí. Je možné ji včlenit do běžných činností, například upozorňování na homonyma během vycházky – sluníčko, oko. (Minaříková M., 1987)

Poznávání a užívání synonym

Učitel vede dítě k tomu, aby bylo schopné pojmenovat jednu věc více slovy – holčička, dívka, děvče – a zároveň upozorňuje na drobné sémantické rozdíly. Zpočátku se věnuje podstatným jménům, v průběhu školního roku zapojuje také slovesa. Hojně užití synonym se vhodně prezentuje při četbě Dášeňky od Karla Čapka (2004).

(Minaříková M., 1987)

Analyticko-syntetické činnosti - rozvíjení fonemického sluchu

Do této kategorie patří artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti, hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků. (Smolíková, 2004)

Rozlišení hlásky na začátku a na konci slova je důležitý úkol, který by mělo zvládnout každé dítě před vstupem do ZŠ, jelikož je využíván jako příprava ke čtení.

Učitelka vyslovuje výrazně hlásku nejprve na začátku slova, například zzima. Dítě opakuje zdůrazněnou hlásku. Postupně přestane hlásku zdůrazňovat. Stejný postup opakuje při nácvičení hlásky na konci slova. Při obtížích začít se slabikou.

Rozlišení délky slova se provádí vytleskáváním, rytmizací různě dlouhých slov. Děti by tuto činnost měly na konci školního roku zvládat automaticky a bez pomoci. Cílem těchto cvičení je sluchový rozklad slov na slabiky. Jako pomůcky v těchto cvičeních můžeme využít obrázky a různé akustické předměty, například dřívka, recepční zvonek. (Minaříková M., 1987)

Rozvíjení souvislého vyjadřování

Rozvíjení souvislého vyjadřování dětí je nejnáročnější úkol předškolního vzdělávání, odráží se v něm práce ze všech ostatních kategorií. (Cardová, 1988) Cvičení se provádí na bázi společné diskuse, rozhovorů, individuální a skupinové konverzace (vyprávění zážitků,

příběhů, vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, podle vlastní fantazie, sdělování slyšeného druhým apod.), komentování zážitků a aktivit, vyřizování vzkazů a zpráv, samostatného slovního projevu na určité téma, reprodukce známé pohádky, přednesu, recitace, dramatizace. (Smolíková, 2004)

Rozhovor

Rozhovor je základem veškeré komunikace, dítě se jej učí od samých počátků mluvního projevu. Před vstupem do školy by měl povýšit schopnost vedení rozhovoru k respektování učitele a ostatních mluvčích. Může se realizovat například prostřednictvím hry na obchod, kdy děti přijímají role prodavače a nakupujícího. Pomůcky pro tuto hru jsou obrázky nebo modely zboží, účtenky, imitace peněz, nákupní košík, obchůdek, dle možností konkrétního zařízení. (Cardová, 1988)

Popis

Učitel vybere obrázky, vhodné k popisu. Zpočátku napomáhá kladením dotazů. Dítě se učí odpovídat celými větami. Náročnost je možné zvyšovat kladením různých nároků na vyprávění, například popsat, co se děje vpředu, co se děje vzadu. (Cardová, 1988)

Vyprávění

Od popisu se liší tím, že dítě nepopisuje, co vidí na obrázku, ale vytváří vlastní krátké příběhy. Nenásilnou formou popisu je například vyprávění, vlastních dojmů, zážitků a zkušeností. Další možností je vyprávění příběhů podle obrázkového seriálu. Obrázky je možné rozstříhat a spojit tuto činnost s nácvikem dějové posloupnosti, kdy dítě obrázky řadí ze sebe podle určitých signálů, patrných na obrázku. (Cardová, 1988)

Reprodukce

Reprodukcí předchází seznámení s textem, který pak dítě převypráví. Jednodušší je toto cvičení s oporou obrázků. Podpořit reprodukci může učitel kladením dotazů. Není cílem převyprávění textu slovo od slova, což se může stát, když zvolíme text, který dítě příliš dobře zná (například pohádka, kterou má doma na CD a poslouchá ji velmi často). (Cardová, 1988)

Dramatizace

Dramatizace je velmi náročný úkol, který vyžaduje výraznou podporu učitele. Vhodné je zvolit příběh, který je dětem blízký a známý. Proto se využívají často pohádky jako o Červené Karkulce nebo jiné příběhy, kde je možné vytvořit dostatek logických rolí, aby se mohly zapojit všechny děti. Učitel udržuje dějovou linku a spád. (Cardová, 1988) Pomůcky jsou kostýmy (například jen formou čepiček, které pomohou dětem vžít se do role) a kulisy, opět nemusí být příliš složité. Úspěšně provedená dramatizace vyžaduje mnohé přípravy a nácvik.

Dechová cvičení

Může se zdát, že dechová cvičení spadají spíše do logopedické intervence, ale výdechový proud je nositelem řeči, jeho délka a pravidelnost jsou důležité aspekty pro správné článkování řeči. Krátká, 2-3 minutová dechová cvičení by dítě mělo provádět každý den, tedy je vhodné, zařadit je do jazykové výchovy předškolního vzdělávání.

Při cvičeních dbáme, aby nádech byl prováděn nosem, dochází zde totiž k očišťování proudu vzduchu od nečistot. Nacvičujeme s dítětem hluboký nádech, který může být kontrolován přiložením ruky na břicho. Dále nacvičujeme pomalý plynulý výdech přes otevřené rty, později přidáme spojení výdechu s vyslovením jedné hlásky – húúúú (vlak houká), či jednoho slova. (Jírová, 1988)

Motorika mluvidel

Motorika mluvidel je taktéž součástí logopedické intervence, slouží jako účinná prevence řečových vad. Jedná se o procvičování jazyka, rtů, svaloviny tváří a dalších součástí mluvního aparátu v orofaciální oblasti. Tato cvičení je možné praktikovat bez použití pomůcek tak, že učitel dítěti cviky ukazuje a ono je po něm opakuje. Existují však nápomocné kartičky, kde jsou cviky vyobrazené. Jejich užití preferuji, neboť umožňuje různé variace cvičení, například každé dítě si vybere a připraví jednu kartičku, předvede ji ostatním, a ti hádají, co předvádí. Při zdvojeném počtu karet je také možné hrát v menší skupince dětí pexeso, když dítě obrátí správnou dvojici karet, vyobrazené cvičení předvede ostatním a ti ho po něm opakují.

Mezi cviky posilující motoriku mluvidel, patří:

Cvičení rtů – špulení rtů (kapr), cenění zubů, rozkmitání rtů – frkání (koník)

Cvičení dolní čelisti – pomalé spouštění čelisti, krouživé pohyby oběma směry (kravička), vysouvání čelisti vpřed, skus.

Cvičení hybnosti jazyka – vysouvání a zasouvání jazyka zpět (čertík), pohyb špičkou jazyka nahoru a dolů, vysunutí špičky k levému a pravému koutku úst, krouživý pohyb jazyka, olizování horního a dolního rtu (mlsná kočička), horních a dolních zubů zepředu, zezadu, vyboulení jazyka (boule) a natažení jazyka (špička), mlaskání (koník jede), olizování patra tam a zpět (natěrač), vyboulení jazyka proti jedné i druhé tváři – zkoumáme tvrdost. (Cardová, 1988)

Grafomotorika

Vztah jemné motoriky a řečového vývoje je hojně využíván, grafomotorické cviky mají vliv na urychlení logopedické intervence a zlepšení NKS. (Wirth, 2000) Mezi úkoly patří grafické napodobování symbolů, tvarů, čísel, písmen (Smolíková, 2004)

5. Výzkumné šetření

Jedná se o longitudinální výzkum, který byl realizován v MŠ v centru Prahy po dobu šesti měsícům ve školním roce 2011/12 od října do března. Počet mých návštěv byl šest.

5.1. Téma a obecný cíl výzkumu

V praktické části jsem se zaměřila na výzkumné šetření, pozorování vybrané skupinky dětí, která docházela na logopedickou péči v rámci MŠ. Skupina je značně heterogenní, nejde tedy o srovnání jednotlivých dětí mezi sebou, ale spíše o sledování vývoje jednotlivce.

Výzkum je založen na čtyřech až šesti pozorováních z plánovaných šesti pozorování v průběhu jednoho školního roku (ne všechny děti byly vždy přítomny). Jedná se o pozorování řečového vývoje jedince s NKS v posledním roce před vstupem do ZŠ. Tuto věkovou skupinu jsem zvolila proto, že nástup do ZŠ s nějakou formou NKS může predikovat vznik specifických poruch učení. Sledovala jsem, jak se pracuje s těmito položkami, které jsou problematické.

Cílem výzkumu je upozornit na nejčastější problémy dětí před nástupem do ZŠ, na které je třeba se zaměřit v předškolním vzdělávání. Dále sledovat vývoj problematických položek v posledním roce před nástupem do první třídy ZŠ.

Výsledky mohou mít praktický i metodologický význam. Mohou poukázat na důležitost předškolní jazykové výchovy a také logopedické intervence v předškolním věku. Výsledku mohou působit jako varovný signál pro rodiče a učitele dětí předškolního věku, ale také poskytnout cenné informace o NKS u dětí v předškolním věku. Reflektovat potřebu pedagogicko-didaktické práce učitelů v současných mateřských školách.

5.2. Klíčové koncepty a základní výzkumná otázka

Základní výzkumná otázka, kterou jsem si stanovila jako stěžejní pro celý svůj výzkum, zní:

Je efektivní logopedická intervence v MŠ u dětí v předškolním věku posledního roku před nástupem do ZŠ?

Potřebné teoretické znalosti jsem v předstihu nastudovala a dále zpracovala v teoretické části své práce. Nachází se zde definice používaných termínů a teoretický kontext zpracovávaného problému.

6. Design a metodologie

Těžištěm tohoto výzkumného šetření je kvalitativní longitudinální výzkum. Jako design výzkumu jsem zvolila případovou studii. Hlavní výzkumnou metodu jsem zvolila přímé strukturované pozorování s pasivní účastí. Neúčastnila jsem se přímo aktivit jazykové výchovy nebo logopedické intervence, ale byla jsem přítomna.

Návrh designu a metodologie výzkumu jsem čerpala z knihy Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. (Švaříček, 2007)

6.1. Metody

Během pozorování jsem vyplňovala dva typy pozorovacích záznamových archů. První typ sloužil k zaznamenání vstupního vyšetření, tedy zachycení anamnézy a diagnózy. Druhý typ tabulky sloužil k zaznamenávání pokroků a záznamů z logopedických sezení. Tabulky jsem připravila na základě konzultace s klinickým logopedem a ze zdroje Diagnostika narušené komunikační schopnosti od Viktora Lechty (2003). První typ záznamového archu byl využíván jednorázově, pouze při vstupním vyšetření dítěte, druhý typ jsem používala

pravidelně při každé další návštěvě tak, aby zachytil potřebné body, které jsem sledovala. Tyto body jsou: spontánní řečový projev, přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin, výskyt dysgramatismů, fonemická diferenciacie, motorika jazyka a mluvidel, grafický projev, zraková percepce, početní představivost a vhléd, záznam ze sezení – zlepšení a úkoly na příště. Archy představují kostru, podle které jsem děti sledovala. Mimo ně jsem zapisovala terénní poznámky. Jako doplňující výzkumnou metodu jsem použila grafické listy z jazykové výchovy. Všechny údaje jsem následně zpracovala v programu MS Word. Jména dětí byla při přepisování změněna a některé údaje vymazány, aby došlo k zachování anonymity.

6.2. Volba místa a vzorku výzkumu

Výzkum jsem prováděla ve vybrané MŠ v centru Prahy. Jedná se o větší MŠ běžného typu, je tvořena šesti třídami, z toho dvě jsou předškolní. Počet dětí ve třídě je proměnlivý, pohybuje se mezi 20 – 30 dětmi. Je zde aplikovaná běžná jazyková výchova v MŠ dle rámcového vzdělávacího plánu a školního vzdělávacího programu, kromě toho školu jednou za měsíc navštěvuje klinický logoped, který zde provádí depistáže a logopedickou intervenci formou ambulantní péče pouze na žádost rodičů. Jelikož si myslím, že toto řešení stále rostoucí potřeby logopedické intervence u dětí v předškolním věku, je velmi přínosné, rozhodla jsem se svou domněnku ověřit výzkumem s důrazem na efektivitu logopedické intervence v MŠ.

Školu jsem navštěvovala od října školního roku 2011/2012, až do března 2012. Údaje pochází z dlouhodobých pozorování šesti dětí z dvou předškolních tříd. První návštěva logopeda se konala 21. října a byla zaměřena především na depistáž a vstupní vyšetření. Děti jsem vybrala na základě depistáže, vstupních vyšetřeních a věku. Z dětí, které byly na základě depistáže doporučeny k pravidelným návštěvám logopedické péče, jsem vybrala šest jedinců, kteří splňovali mé požadavky a představovali heterogenní vzorek z dané MŠ. Celou skupinu tvoří pět chlapců a jedna dívka, což je dáno obecně vyšším výskytem NKS u chlapců, než u dívek. Vyskytovaly se u nich NKS různé formy a rozsahu, které popisují v kapitole teoretického úvodu 2.1. Nejčastější NKS v předškolním věku. Rozhodla jsem se je dále pozorovat.

7. Vlastní výzkum

VAŠÍK

Záznamový arch z 21. 10. 2011 – vstupní vyšetření

I. Základní anamnestické údaje		
Rodinná anamnéza	Otec	Matka
Ukončené vzdělání	VŠ	VŠ
Nemoci, NKS	-	-
Sourozenci	O tři roky mladší bratr	
Osobní anamnéza		
Lateralita	Vyhraněný pravák	
Věk	5 let	
Osobitosti gravidity, perinatálního období	-	
Dosud prodělané nemoci	Časté záněty středního ucha, rýma	
Dosavadní vyšetření, terapie	-	
Psychomotorický vývoj		
Samostatné sezení, lezení, chůze	V normě	
Grafický projev	špatné držení tužky, kresba zaostalá	
Průběh vývoje řeči (začátek žvatlání, napodobování, první slova, věta o dvou slovech)	Vše v přibližně v normě, Vašík je vychováván bilinguálně, jeho druhým jazykem je francouzština	
II. Základní zjištění		
Navázání kontaktu	Vašík je velmi hovorný a nebojácný, navázání kontaktu proběhlo bez potíží	
Orientační vyšetření sluchu	Podezření na lehkou nedoslýchavost – doporučení na foniatrii	
Přibližná úroveň porozumění řeči	V normě	
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – velmi dobrá slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – gramatika dobrá, mluví ve větách Bilingvální výchova, ČJ, FJ	
Zjištění chybné výslovnosti	ČŠŽ – ve vývoji, CSZ, R – nefixované	
Fonematická diferenciaci	Aktivně počáteční i koncová hláska, slovní fotbal, vytleskává také bez obtíží i víceslabičná slova	
Motorika mluvních orgánů	Jazyk na spodině	
Celková motorika	Normální, lehce neohrabaná	
Zraková percepce	Aktivně základní i doplňkové barvy	
Početní představivost, vhléd	Početní představivost dobrá, vhléd 5	
Základní diagnóza	Dyslalie levis	
Návrh dalšího diagnostického postupu	Nechat udělat vyšetření sluchu, korekce vadné výslovnosti	

Záznamový arch ze dne 16. 11. 2011 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	CSZ, ČŠŽ – ve vývoji, R – nefixované, Ř
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – velmi dobrá slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – gramatika na vysoké úrovni
Výskyt dysgramatismů	Zřídka – vlivem bilingvální výchovy
Fonemická diferenciac	Bez problémů, slovní fotbal, vytleskávání
Motorika jazyka a mluvidel	Podpořit motoriku mluvidel, není hbitá
Grafický projev	Špatné držení tužky, kresba zaostalá
Zraková percepce	Aktivně určuje základní i doplňkové barvy
Početní představivost, vhléd	Vhléd do 5, početní představivost dobrá
Záznam ze sezení, zlepšení	Podezření logopeda na lehkou nedoslýchavost se nepotvrdilo. Logoped zahájil sezení cviky na motoriku jazyka a mluvidel, dále následovala průpravná artikulační cvičení pro hlásku C, nácvik hlásky C, slova na C.
Úkoly na příště	cvičení 3x2 minuty denně

Dne 16. 12. 2011 nebyl Vašík přítomen na logopedii.

Dne 20. 1. 2012 nebyl Vašík přítomen na logopedii.

Záznamový arch ze dne 24. 2. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	CSZ, ČŠŽ – ve vývoji, R – nefixované, Ř
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Vše v pořádku, stejné, pouze občas výskyt dysgramatismů
Výskyt dysgramatismů	Občasné - bilingvální výchova
Fonemická diferenciac	Bez problémů
Motorika jazyka a mluvidel	Poměrně hbitá
Grafický projev	špatné držení tužky, kresba zaostalá
Zraková percepce	-
Početní představivost, vhléd	-
Záznam ze sezení, zlepšení	Pokračování v nácviku správné výslovnosti hlásky C, obrázky se slovy na C, tvoření C, snaha o fixaci.
Úkoly na příště	Grafomotorická cvičení, nácvik hlásky C

Záznamový arch ze dne 23. 3. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	C – již upevněno v řeči, SZ, ČŠŽ – ve vývoji, R – fixováno, Ř – nefixované v řeči
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Vše v pořádku, stejné
Výskyt dysgramatismů	Nezaregistrován
Fonemická diferenciac	Bez problémů
Motorika jazyka a mluvidel	hbitá
Grafický projev	Nevyzrálý

Zraková percepce	-
Početní představivost, vhled	Vhled do 6
Záznam ze sezení, zlepšení	Dnešní hodina zaměřena na nácvik hlásky Z, artikulační cvičení, slabiky. Samovolné zlepšení výslovnosti hlásky R a Ř díky častému opakování oromotorických cviků. C již užívá spontánně v řeči.
Úkoly na příště	Grafomotorická cvičení, nácvik hlásky Z

MÍŠA

Záznamový arch z 21. 10. 2011 – vstupní vyšetření

I. Základní anamnestické údaje		
Rodinná anamnéza	Otec	Matka
Ukončené vzdělání	Výuční list	Výuční list
Nemoci, NKS	-	-
Sourozenci	O tři roky starší sestra	
Osobní anamnéza		
Lateralita	pravák	
Věk	5 let	
Osobitosti gravidity, perinatálního období	-	
Dosud prodělané nemoci	Dětské neštovice	
Dosavadní vyšetření, terapie	-	
Psychomotorický vývoj		
Samostatné sezení, lezení, chůze	Normální	
Grafický projev	Dobry	
Průběh vývoje řeči (začátek žvatlání, napodobování, první slova, věta o dvou slovech)	Nemluvil do 3 let - OVR	
II. Základní zjištění		
Navázání kontaktu	Míša se nebojí prvního kontaktu s logopedem, působí vyrovnaně, sebejistě	
Orientační vyšetření sluchu	V pořádku	
Přibližná úroveň porozumění řeči	Odpovídající věku	
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – slabší slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – gramatika dobrá, tvoří samostatně věty, občasné dysgramatismy	
Zjištění chybné výslovnosti	D – jazyk na spodině, CSZ, RŘ	
Fonemická diferenciacce	Vytleskává, rozpozná hlásku na začátku slova	
Motorika mluvních orgánů	Jazyk na spodině - D	
Celková motorika	Normální	
Zraková percepce	Pouze základní, pasivně	

Početní představivost, vhled	Špatná početní představivost, napočítá do 5
Základní diagnóza	OVŘ
Návrh dalšího diagnostického postupu	Náprava chybné výslovnosti v pořadí dle fyziologické vývojové řady hlásek

Záznamový arch ze dne 16. 11. 2011 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	D – jazyk na spodině, CSZ, RŘ
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – slabší slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – gramatika dobrá, tvoří samostatně věty, občasné dysgramatismy
Výskyt dysgramatismů	Ano, občas
Fonemická diferenciac	Vytleskává, rozpozná hlásku na začátku slova
Motorika jazyka a mluvidel	Jazyk pomalejší, na spodině
Grafický projev	Normální
Zraková percepce	Základní barvy částečně aktivně, s pomocí rodiče (barva jako má naše auto atd.)
Početní představivost, vhled	Vhled do 2
Záznam ze sezení, zlepšení	Oromotorické cviky, průprava a nácvik hlásky D
Úkoly na příště	Oromotorika, nácvik D

Dne 16. 12. 2011 nebyl Míša přítomen na logopedii.

Záznamový arch ze dne 20. 1. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	CSZ, RŘ
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – slabší slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – gramatika dobrá, tvoří samostatně věty, občasné dysgramatismy
Výskyt dysgramatismů	Beze změn
Fonemická diferenciac	Beze změn
Motorika jazyka a mluvidel	V pořádku, zlepšení
Grafický projev	Odpovídající věku
Zraková percepce	Aktivně základní barvy, plete se modrá a zelená, některé doplňkové pasivně
Početní představivost, vhled	Vhled do 2
Záznam ze sezení, zlepšení	CSZ – zvuky z onomatopoií – vyvozování z přírodních zvuků, pouze průpravná artikulační cvičení a slabiky, ne slova
Úkoly na příště	Důraz na správnost gramatických tvarů, nácvik sykavek – pouze slabiky

Dne 24. 2. 2012 nebyl Míša přítomen na hodině logopedie.

Záznamový arch ze dne 23. 3. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	CSZ, RŘ
----------------------------	---------

Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – slabší slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – gramatika dobrá, tvoří samostatně věty
Výskyt dysgramatismů	Nezaznamenány
Fonematická diferenciacie	vytleskává, rozpozná hlásku na začátku a na konci slova
Motorika jazyka a mluvidel	V pořádku, zlepšení
Grafický projev	-
Zraková percepcie	Aktivně základní barvy, většina doplňkových pasivně, rozezná a pojmenuje základní geometrické tvary
Početní představivost, vhléd	Vhléd do 2, početní představivost o něco lepší
Záznam ze sezení, zlepšení	Nácvik hlásky C CSZ, RŘ – tvoří izolovaně
Úkoly na příště	Nácvik hlásky C - slova

DANA

Záznamový arch z 21. 10. 2011 – vstupní vyšetření

I. Základní anamnestické údaje		
Rodinná anamnéza	Otec	Matka
Ukončené vzdělání	VŠ	VŠ
Nemoci, NKS	-	-
Sourozenci	Bez sourozenců, jedináček	
Osobní anamnéza		
Laterálita	Pravák	
Věk	5 let	
Osobitosti gravidity, perinatálního období	-	
Dosud prodělané nemoci	Angína, spála	
Dosavadní vyšetření, terapie	-	
Psychomotorický vývoj		
Samostatné sezení, lezení, chůze	Vše v normě	
Grafický projev	Vyspělý, detailní, velmi pečlivý	
Průběh vývoje řeči (začátek žvatlání, napodobování, první slova, věta o dvou slovech)	V normě	
II. Základní zjištění		
Navázání kontaktu	Dana je snaživá holčička, která hezky spolupracuje	
Orientační vyšetření sluchu	V pořádku	
Přibližná úroveň porozumění řeči	Odpovídající věku	
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – bohatá slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – rozvité věty, syntax, gramatika – vše v pořádku	
Zjištění chybné výslovnosti	L, RŘ	

Fonematická diferenciacie	Rozpoznává počáteční hlásku, koncovou ne
Motorika mluvních orgánů	hbitá
Celková motorika	normální
Zraková percepce	Aktivně určuje základní i doplňkové barvy
Početní představivost, vhléd	Vhléd do 5, početní představivost odpovídající
Základní diagnóza	Dyslalie levis
Návrh dalšího diagnostického postupu	Náprava chybné výslovnosti

Záznamový arch ze dne 16. 11. 2011 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	L, RŘ
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Beze změn, vše na velmi dobré úrovni
Výskyt dysgramatismů	negativní
Fonematická diferenciacie	Rozpoznává počáteční hlásku, koncovou ne, vytleskává
Motorika jazyka a mluvidel	hbitá
Grafický projev	Pečlivý, detaily
Zraková percepce	Aktivně určuje základní i doplňkové barvy
Početní představivost, vhléd	-
Záznam ze sezení, zlepšení	Logoped zjistil chybné tvoření hlásky L. Na základě tohoto zjištění provedl s Danou cvičení na motoriku jazyka a mluvidel a průpravná artikulační cvičení pro hlásku L.
Úkoly na příště	Cvičení z hodiny

Dne 16. 12. 2011 nebyla Dana přítomna na hodině logopedie.

Dne 20. 1. 2012 nebyla Dana přítomna na hodině logopedie.

Záznamový arch ze dne 24. 2. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	L, RŘ
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Beze změn, na dobré úrovni
Výskyt dysgramatismů	není
Fonematická diferenciacie	-
Motorika jazyka a mluvidel	-
Grafický projev	-
Zraková percepce	Beze změn
Početní představivost, vhléd	-
Záznam ze sezení, zlepšení	Nácvik hlásky L ve slabikách a slovech
Úkoly na příště	Nácvik L, oromotorika, fixační chvílky

Záznamový arch ze dne 23. 3. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	L – 50 % spontánního řečového projevu, RŘ
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – bohatá slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – rozvité věty, syntax, gramatika – vše v pořádku
Výskyt dysgramatismů	není
Fonemická diferenciacie	Rozpoznává počáteční hlásku, koncovou ne
Motorika jazyka a mluvidel	Bez problémů
Grafický projev	Vyspělá kresba, důraz na detail, pečlivost
Zraková percepce	Aktivně určuje základní i doplňkové barvy
Početní představivost, vhléd	Vhléd do 5, početní představivost odpovídající
Záznam ze sezení, zlepšení	L již užívá přibližně v 50% případech ve spontánním řečovém projevu, zahájen nácvik hlásky R.
Úkoly na příště	Průprava a nácvik R, fixační chvílky pro L

PAVLÍK

Záznamový arch z 21. 10. 2011 – vstupní vyšetření

I. Základní anamnestické údaje		
Rodinná anamnéza	Otec	Matka
Ukončené vzdělání	SŠ	SŠ
Nemoci, NKS	-	-
Sourozenci	Bez sourozenců, jedináček	
Osobní anamnéza		
Lateralita	Levák	
Věk	5 let	
Osobitosti gravidity, perinatálního období	-	
Dosud prodělané nemoci	Spála, neštovice	
Dosavadní vyšetření, terapie	ADHD, sledován v pedagogicko-psychologické poradně, v péči psychologa, vývojová dysfázie, na logopedii už rok nedochází	
Psychomotorický vývoj		
Samostatné sezení, lezení, chůze	Vše v normě	
Grafický projev	Špatný, absence detailů, nedostatky	
Průběh vývoje řeči (začátek žvatlání, napodobování, první slova, věta o dvou slovech)	Začal mluvit později – vývojová dysfázie	
II. Základní zjištění		
Navázání kontaktu	Pavlík je průbojný, kontakt s dospělým člověkem mu nedělá problém, problém s udržení pozornosti	
Orientační vyšetření sluchu	V pořádku	
Přibližná úroveň porozumění řeči	V normě	

Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická - slabá slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – Časté dysgramatismy, tvoření vět – špatné, problém s mluvní pohotovostí a se syntaxem Sýkavky – specifická asimilace při ADHD
Zjištění chybné výslovnosti	L, ČŠŽ, CSZ, RŘ
Fonemická diferenciacie	Dobrá, dokáže identifikovat samohlásky na začátku slova, vytleskává dobře
Motorika mluvních orgánů	V pořádku
Celková motorika	V normě
Zraková percepce	Aktivně rozpoznává základní barvy
Početní představivost, vhléd	špatná početní představivost, vhléd do 2
Základní diagnóza	Vývojová dysfázie
Návrh dalšího diagnostického postupu	Průprava a nácvik chybné výslovnosti v pořadí dle fyziologické vývojové řady hlásek, důraz na syntax a gramatickou stránku jazyka, rozšíření slovní zásoby

Dne 16. 11. 2011 nebyl Pavlík na logopedii přítomen.

Záznamový arch ze dne 16. 12. 2011

Test spontánní výslovnosti	L, ČŠŽ, CSZ, RŘ
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická - Maminka se snažila s Pavlíkem procvičovat slovní zásobu, slovní zásoba se zdá být širší Morfologicko-syntaktická – časté chyby v syntaxu, dysgramatismy
Výskyt dysgramatismů	Beze změn, častý výskyt
Fonemická diferenciacie	dobrá, dokáže identifikovat samohlásky na začátku slova, vytleskává dobře
Motorika jazyka a mluvidel	V pořádku
Grafický projev	Při grafickém projevu špatná soustředěnost, Pavlík se nezaměřuje na detaily, kresba působí nedodělaně, nejistě
Zraková percepce	Aktivně zná barvy základní, procvičování doplňkových
Početní představivost, vhléd	Vhléd do 2, špatná početní představivost
Záznam ze sezení, zlepšení	Logoped zahájil výuku procvičováním motoriky jazyka a mluvidel a průpravnými artikulačními cvičeními pro hlásku L. Po zvládnutí nácvik hlásky L ve slabikách. Logoped také testoval další zasažené hlásky, Ř se daří z onomatopoií, R – daří se pouze hrdelní, chyba. Ze sykavek jde nejlépe S, bude následovat po L. Pavlík působí celkově velmi nesoustředěně, roztěkaně, je třeba se zaměřit na korekci výslovnosti, také na rozšíření slovní zásoby a eliminaci dysgramatismů, průprava. Zaznamenáno rozšíření slovní zásoby oproti minulému setkání.
Úkoly na příště	Průpravná artikulační cvičení, oromotorické cviky, nácvik hlásky L ve slabikách, tvoření vět

Záznamový arch ze dne 20. 1. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	L (v izolovaných slovech však bez problémů), ČŠŽ, CSZ, RŘ
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – zlepšení ve slovní zásobě Morfologicko-syntaktická – patrné zlepšení ve větě stavbě, ale chyby v syntaxu, dysgramatismy
Výskyt dysgramatismů	Častý výskyt
Fonemická diferenciac	Dobrá
Motorika jazyka a mluvidel	V pořádku, zlepšuje se
Grafický projev	-
Zraková percepce	Aktivně barvy základní, pasivně doplňkové
Početní představivost, vhléd	-
Záznam ze sezení, zlepšení	Průpravná cvičení, oromotorika, nácvik hlásky L ve slovech a větách. L je v izolovaných slovech dobré, problematické je ještě L na konci slova, tvoření vět lepší
Úkoly na příště	Průpravná artikulační cvičení, oromotorické cviky, navození stádia fixace pro hlásku L, nácvik hlásky S, odstranění dysgramatismů

Záznamový arch ze dne 24. 2. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	L - již 50% úspěšně tvořeno, ale vyskytuje se paralálie s R, ČŠŽ, CS – izolovaně, Z, R – již téměř bez chyb ve spontánním projevu, Ř – začíná tvořit
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická - slovní zásoba širší Morfologicko-syntaktická – Pavlík již krásně tvoří věty, dysgramatismy již méně
Výskyt dysgramatismů	Občasné dysgramatismy
Fonemická diferenciac	Identifikace hlásky na začátku slova, na konci slova značné zlepšení
Motorika jazyka a mluvidel	V pořádku, při tvoření hlásky S není jazyk opřed o zuby
Grafický projev	-
Zraková percepce	Aktivně barvy základní, částečně doplňkové - pasivně
Početní představivost, vhléd	-
Záznam ze sezení, zlepšení	Na hodině jsme procvičovali nácvik hlásky S ve slovech a Z ve slabikách. Pavlík již používá L v 50 % ve spontánním řečovém projevu, občas se vyskytuje paralálie s R, R začal používat samovolně, Ř z onomatopoií, správně tvoře v kombinaci tř, dř, jinak ještě nejde, S tvoří správně pouze izolovaně, nácvik ještě není hotový. Pozorujeme velké zlepšení při tvoření vět.
Úkoly na příště	Nácvik Z, trénovat množné číslo

Záznamový arch ze dne 23. 3. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	L – užívá téměř všude, bez obtíží, ČŠŽ, C, S – užívá nečistě, Z, R – upevňuje, Ř – začíná používat
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická - slovní zásoba širší Morfologicko-syntaktická – Pavlík již krásně tvoří věty, menší výskyt dysgramatismů
Výskyt dysgramatismů	Klesající
Fonemická diferenciacce	Identifikace hlásky na začátku i na konci slova (na konci slova občas drobné chyby)
Motorika jazyka a mluvidel	Beze změn
Grafický projev	Beze změn
Zraková percepce	Aktivně barvy základní i doplňkové
Početní představivost, vhléd	odpočítání do 6, vhléd do 6
Záznam ze sezení, zlepšení	Pavlík má problém s pamětí, neumí ani jednu básničku, nácvik z knížky Říkanky pro rozvoj řeči (Tučková, 2007). Trénink sykavek, jedná se o specifické asimilace při ADHD. Zlepšení v tvorbě hlásky L, již se vyskytuje téměř automatizovaně, výslovnost R i Ř se velmi zlepšila, obě hlásky se přesouvají do spontánního projevu. Velké zlepšení v početní představivosti a početním vhlédu.
Úkoly na příště	Trénovat krátké básničky, sykavky a také předešlé úkoly.

HONZÍK

Záznamový arch z 21. 10. 2011 – vstupní vyšetření

I. Základní anamnestické údaje		
Rodinná anamnéza	Otec	Matka
Ukončené vzdělání	VŠ	SŠ
Nemoci, NKS	-	
Sourozenci	Honzík je dvojče B, bratr Jiřík	
Osobní anamnéza		
Lateralita	Pravák	
Věk	5 let	
Osobitosti gravidity, perinatálního období	předčasný porod	
Dosud prodělané nemoci	záněty zubů, vytržené zuby (přední), operace, oční vada korigována	
Dosavadní vyšetření, terapie	Zubní, oční	
Psychomotorický vývoj		
Samostatné sezení, lezení, chůze	V normě	
Grafický projev	Není správné držení tužky, kresba zaostalá	

Průběh vývoje řeči (začátek žvatlání, napodobování, první slova, věta o dvou slovech)	Vše o pár dní později než dvojče A, ale jinak v normě
II. Základní zjištění	
Navázání kontaktu	Mírně stydlivý, nesebevědomý, působí závisle na dvojčeti A, matka potvrzuje závislost, nakonec ale začne reagovat dříve, než bratr Jiřík
Orientační vyšetření sluchu	V pořádku
Přibližná úroveň porozumění řeči	V normě
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – chudší slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – věty, množné číslo, bez problémů
Zjištění chybné výslovnosti	V, L (paralálie, říká J - bačkoji), ĎŤŇ, ČŠŽ, CSZ – interdentalní, RŘ
Fonemická diference	Vytleskává, rozeznává počáteční slabiku
Motorika mluvních orgánů	dobrá
Celková motorika	normální
Zraková percepce	barvy aktivně - modrá a žlutá
Počtení představivost, vhléd	Napočítá do 5, vhléd do dvou
Základní diagnóza	Dyslalie multiplex
Návrh dalšího diagnostického postupu	Postupný nácvik chybně vyslovovaných hlásek

Dne 16. 11. 2011 nebyl Honzík přítomen na logopedii.

Záznamový arch ze dne 16. 12. 2011

Test spontánní výslovnosti	V, L (paralálie, říká J), ĎŤŇ, ČŠŽ, CSZ – interdentalní, RŘ
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – chudší slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – věty, množné číslo, bez problémů
Výskyt dysgramatismů	negativní
Fonemická diference	Vytleskává, rozezná počáteční slabiku, hlásku
Motorika jazyka a mluvidel	V pořádku
Grafický projev	Zaostalý
Zraková percepce	barvy aktivně - modrá a žlutá
Počtení představivost, vhléd	Napočítá do 5, vhléd do dvou
Záznam ze sezení, zlepšení	Motorika mluvidel, nácvik V
Úkoly na příště	Slovní zásoba, nácvik V

Záznamový arch ze dne 20. 1. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	V, L (paralálie, říká J), ĎŤŇ, ČŠŽ, CSZ – interdentalní, RŘ
----------------------------	---

Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Beze změn
Výskyt dysgramatismů	Ne
Fonemická diferenciac	Beze změn
Motorika jazyka a mluvidel	V pořádku
Grafický projev	Nevyzrálý
Zraková percepce	Aktivně jen barvy červená a zelená, pasivně další základní
Početní představivost, vhléd	Beze změn
Záznam ze sezení, zlepšení	Motorika mluvidel, nácvik V – beze změn
Úkoly na příště	Slovní zásoba, nácvik V

Dne 24. 2. 2012 nebyl Honzík přítomen na logopedii.

Záznamový arch ze dne 23. 3. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	V, L (paralálie, říká J), ĎŤŇ, ČŠŽ, CSZ – interdentalní, RR
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – slovní zásoba se zdá být lepší Morfologicko-syntaktická – věty, množné číslo, bez problémů
Výskyt dysgramatismů	Negativní
Fonemická diferenciac	Vytleskává, rozezná počáteční slabiku, hlásku
Motorika jazyka a mluvidel	V pořádku
Grafický projev	Zaostalý
Zraková percepce	Percepce barev – aktivně červená, zelená, modrá, zbylé pasivně
Početní představivost, vhléd	Napočítá do 5, vhléd do tří
Záznam ze sezení, zlepšení	Motorika mluvidel, nácvik V, logoped neregistruje žádné výrazné zlepšení ve výslovnosti hlásky V, slovní zásoba je bohatší
Úkoly na příště	Časté krátké tréninky, 5x2 minuty denně, slovní zásoba, nácvik V

JIŘÍK KASAL

Záznamový arch z 21. 10. 2011 – vstupní vyšetření

I. Základní anamnestické údaje		
Rodinná anamnéza	Otec	Matka
Ukončené vzdělání	VŠ	SŠ
Nemoci, NKS	-	-
Sourozenci	Jířík je dvojče A, má bratra Honzíka	
Osobní anamnéza		
Lateralita	Pravák	
Věk	5 let	

Osobitosti gravidity, perinatálního období	Předčasný porod
Dosud prodělané nemoci	Netvoří se mu ušní maz, zhoršený sluch
Dosavadní vyšetření, terapie	Sledován na ORL
Psychomotorický vývoj	
Samostatné sezení, lezení, chůze	Normální vývoj plazení, přeskočená fáze lezení
Grafický projev	Ještě nemá správné držení tužky, kresba o něco vyspělejší než u dvojčete B
Průběh vývoje řeči (začátek žvatlání, napodobování, první slova, věta o dvou slovech)	Ve třech letech regrese, zhoršilo se mluvení, barvy, šišláni (nápodoba?)
II. Základní zjištění	
Navázání kontaktu	Velmi stydlivý, nechtěl spolupracovat
Orientační vyšetření sluchu	Sluchová vada
Přibližná úroveň porozumění řeči	Normální
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – slovní zásoba normální Morfologicko-syntaktická – syntax i gramatika dobrá
Zjištění chybné výslovnosti	RŘ
Fonematická diferenciacce	Správně určuje první hlásku slova i vytleskává
Motorika mluvních orgánů	Normální
Celková motorika	Dobrá jemná i hrubá motorika
Zraková percepce	Aktivně určuje základní barvy
Početní představivost, vhled	Počítá do 10, vhled do 6
Základní diagnóza	Dyslalie levis
Návrh dalšího diagnostického postupu	Korekce R a Ř

Dne 16. 11. 2011 nebyl Jiřík přítomen na logopedii.

Záznamový arch ze dne 16. 12. 2011

Test spontánní výslovnosti	RŘ
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – slovní zásoba normální Morfologicko-syntaktická – syntax i gramatika dobrá
Výskyt dysgramatismů	ne
Fonematická diferenciacce	-
Motorika jazyka a mluvidel	V pořádku
Grafický projev	-
Zraková percepce	-
Početní představivost, vhled	Počítá do 10, vhled do 6
Záznam ze sezení, zlepšení	Logoped s Jiříkem procvičoval motoriku jazyka a mluvidel, pak průpravná artikulační cvičení pro R,

	nácvik R před TD, DD
Úkoly na příště	Cvičení, která logoped mamince ukázal na hodině

Záznamový arch ze dne 20. 1. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	RŘ – občas samovolně řekne
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Beze změn
Výskyt dysgramatismů	Není
Fonematická diferenciac	Beze změn
Motorika jazyka a mluvidel	Lepší, cviky nedělají problém
Grafický projev	-
Zraková percepce	Stejně, beze změn
Početní představivost, vhléd	-
Záznam ze sezení, zlepšení	R již izolovaně tvoří, nácvik slov.
Úkoly na příště	Slova na R

Dne 24. 2. 2012 nebyl Jiřík přítomen na logopedii.

Záznamový arch ze dne 23. 3. 2012 – běžné vyšetření

Test spontánní výslovnosti	R – 50%, Ř - izolovaně
Přibližné hodnocení řečové produkce dle jednotlivých rovin	Lexikálně-sémantická – dobrá slovní zásoba Morfologicko-syntaktická – užívá gramatická montánně pravidla, časuje, ohýbá, tvoří množné číslo, dysgramatismy se nevyskytují
Výskyt dysgramatismů	Negativní
Fonematická diferenciac	Rozezná hlásku na začátku i na konci
Motorika jazyka a mluvidel	V pořádku, zlepšení, jdou mu všechny cviky
Grafický projev	Nesprávné držení tužky, kresba nevypělá
Zraková percepce	Aktivně pojmenuje základní barvy, pasivně určí doplňkové
Početní představivost, vhléd	Počítá do 10, vhléd do 6
Záznam ze sezení, zlepšení	R se již přesouvá do spontánního řečového projevu. Samovolně se také začíná tvořit Ř. Ř podpoříme nácvikem. K fixaci R doporučí logoped fixační chvilky a básničky na R.
Úkoly na příště	Ř – slabiky, R – básničky a fixační chvilky

8. Výsledky

Vašík

Vašík je vychováván bilinguálně s druhým jazykem francouzštinou. V říjnu 2011 nastoupil do péče klinického logopeda s chybami ve výslovnosti hlásek ČŠŽ, CSZ, R. Logoped mu diagnostikoval dyslalii. Jinak byl ve všech ohledech velmi šikovný, jemná i hrubá motorika v pořádku, kresba lehce zaostalá, aktivně určoval počáteční i koncovou hlásku, uměl hrát slovní fotbal, vytleskával také bez obtíží i víceslabičná slova, aktivně znal základní i doplňkové barvy, matematický vhléd vykazoval do 5. Motorika jazyka i mluvidel byla lehce neohrabaná, jazyk na spodině, což způsobovalo špatnou výslovnost některých hlásek.

V březnu 2012 se již povedlo upevnit hlásky C a R v řeči, další hlásky jsou ve vývoji – ČŠŽ a Ř. Zbývá napravit výslovnost hlásek SZ, hlásky ČŠŽ a Ř zafixovat v řeči. Motorika jazyka a mluvidel se díky pravidelnému procvičování stala hbitější. Matematický vhléd se zvýšil na 6. Podle odhadu klinického logopeda Vašík stihne opravit chyby ve výslovnosti do zahájení školní docházky.

Míša

Míša nastoupil do péče klinického logopeda v říjnu 2011. Byl mu diagnostikován opožděný vývoj řeči. Měl problémy s pamětí, slabší slovní zásobu, občas se u něj vyskytovaly dysgramatismy. Chyby byly zjištěny ve výslovnosti hlásek D, CSZ, RŘ. Matematický vhléd byl zaznamenán do dvou, problematická byla percepce barev. Míša měl problém s aktivním pojmenováním základních barev. Fonemická diferenciacie mu naopak problémy nedělala. Mírně pomalejší a neohrabanější byla motorika jazyka a mluvidel.

V březnu 2012 již Míša spontánně užíval hlásku D v řečovém projevu, zbývají tedy hlásky CSZ, RŘ, přičemž R a Ř již tvoří izolovaně. Míša se naučil rozpoznávat hlásku na začátku i na konci slova, motorika jazyka a mluvidel se vlivem pravidelného cvičení zlepšila, naučil se aktivně určovat základní barvy, většinu doplňkových pasivně, rozezná a pojmenuje základní geometrické tvary. Vhléd je beze změn, do dvou. Dysgramatismy nebyly zaznamenány.

Dana

Dana nastoupila do péče klinického logopeda v říjnu roku 2011 se zjištěním chybné výslovnosti při tvorbě hlásek L, RŘ. Logoped jí diagnostikovat dyslalii. Dana byla ve všech ohledech velmi šikovná a snaživá, vykazovala bohatou slovní zásobu, morfologicko-syntaktickou rovinu také bez narušení, matematický vhléd do 5, aktivně určovala základní i doplňkové barvy. Danina kresba byla velmi vyspělá, detailní.

V březnu roku 2012 již Dana tvořila správně L v 50% spontánního řečového projevu. Dle odhadů logopeda stihne nápravu výslovnosti zbylých dvou hlásek, tedy R a Ř, ukončit před zahájením školní docházky.

Pavlík

Pavlík nastoupil do péče logopeda v říjnu roku 2011. V té době byl již v péči psychologa s diagnózou ADHD a v předchozích letech také v péči logopeda s diagnózou vývojová dysfázie. Poslední rok však na logopedii nedocházel. Chyby ve výslovnosti byly zjištěné při výslovnosti hlásek L, ČŠŽ, CSZ, RŘ, přičemž u sykavek se s nejvyšší pravděpodobností jedná o specifické asimilace při ADHD. Pavlík vykazoval zaostalý grafický projev, dobrou fonemickou diferenciaci, špatnou početní představivost, vhléd do 2. Aktivně rozpoznával základní barvy. Pavlík měl problém s tvořením vět, se syntaxem a slovní zásobou. Občas se vyskytovaly dysgramatismy.

V březnu již užíval hlásku L bez obtíží, S nečistě, R začínal upevňovat v řeči a Ř začínal používat. Pavlíkovi se povedl veliký pokrok, zbývající hlásky, které vyžadují nápravu výslovnosti, jsou: ČŠŽ, CZ. Velmi se zlepšila větná stavba, snížil se výskyt dysgramatismů, naučil se identifikovat hlásku na začátku i na konci slova, zná barvy základní i doplňkové aktivně.

Honzík

Honzík i se svým bratrem Jiříkem nastoupil v říjnu 2011 do péče klinického logopeda. Honzík je dvojče B. Má korigovanou oční vadu, časté záněty zubů, chybí mu přední zuby. Honzíkovi byla diagnostikována dyslalie. Hlásky, vyžadující nápravu výslovnosti, byly: V, L (paralálie, říká J - bačkoi), ĎŤŇ, ČŠŽ, CSZ – interdentalní, RŘ. Morfologicko-syntaktická rovina bez problémů, slovní zásoba trochu chudší, nesprávné držení tužky,

zaostalá kresba, vytleskává, rozezná počáteční slabiku. Aktivně pojmenoval barvy modrá a žlutá, napočítal do 5, vhléd vykazoval do dvou.

V březnu vykazoval Honzík zlepšení v lexikálně-sémantické rovině, tedy bohatší slovní zásobu, zlepšila se také percepce barev, Honzík aktivně pozná barvy červená, zelená a modrá, zbylé pasivně. Bohužel chybnou výslovnost hlásek se ještě nepovedlo napravit. Dle odhadu logopeda se korekce nepodaří před zahájením školní docházky.

Jiřík

Jiřík nastoupil do péče logopeda v říjnu 2011. Je dvojče svého bratra Honzíka. Je dlouhodobě sledován na ORL, netvoří se mu ušní maz a má zhoršený sluch. V motorickém vývoji přeskočil fázi lezení. Byla mu diagnostikována dyslalie, nápravu výslovnosti vyžadují pouze hlásky R a Ř. Jiřík měl v pořádku slovní zásobu, gramatiku i syntax, správně určovat první hlásku i vytleskával, aktivně určoval základní barvy, počítal do 10, vykazoval matematický vhléd do 6. Kresba nevyspělá, nesprávné držení tužky.

V březnu došlo ke zlepšení výslovnosti, R užíval již v 50 % spontánního řečového projevu, Ř tvořil izolovaně. Došlo také k dalším změnám, naučil se pasivně určovat doplňkové barvy a rozeznávat hlásky na začátku i na konci slova.

9. Shrnutí

Dosažené výsledky lze shrnout následovně:

Hlásek, u kterých v říjnu 2011 byla zjištěna vadná výslovnost v celé skupině, bylo 38. V březnu 2011 byl počet zjištěných vad výslovnosti v celé skupině 30. Tedy celkový počet klesl o 21,1%.

Na počátku logopedické intervence se vyskytoval problém v morfológico-syntaktické rovině u 1/3 dětí, u obou těchto dětí došlo ke zlepšení. V říjnu měla nějaký typ problému v lexikálně-sémantické rovině polovina dětí, u dvou z nich došlo ke zlepšení, u jednoho problémy přetrvávají. Ke zlepšení fonematické diferenciaci došlo u 1/2 dětí, výraznější zlepšení grafického projevu nebylo zaznamenáno u nikoho, zlepšení zrakové percepce u 2/3 dětí, početní představivosti také u 2/3 dětí.

Logopedická intervence u dětí v posledním roce před nástupem do školní docházky vede ovlivnění jejich řečových dovedností. Největší změny jsem zaznamenala v oblasti zrakové percepce a početní představivosti, nejmenší naopak v oblasti grafického projevu. Výsledky mého projektu ukázaly na důležitost předškolní logopedické intervence. Na základě mých výsledků je možné sledovat, kterým oblastem se při logopedické intervenci a jazykové výchově věnovalo dostatečně, jako oblast zrakové percepce a početní představivosti, ale i vyvodit oblasti, na které by se měl klást větší důraz, například oblast grafického projevu. Z vyvození, které oblasti by se měly podpořit, aby zlepšení dětí v posledním roce před nástupem do ZŠ v oblasti řečového vývoje bylo širší, vyplývá doporučení pro pedagogy MŠ a logopedy, provádějící logopedickou intervenci u dětí předškolního věku.

Závěr

Cílem mé práce Efektivita logopedické intervence u dětí před nástupem do 1. třídy ZŠ bylo představit poměrně komplikovanou problematiku NKS u dětí v předškolním věku a vyvodit, zda je logopedická intervence v MŠ u dětí v předškolním věku posledního roku před nástupem do ZŠ efektivní. Myslím, že cíle mé práce a výzkumu se mi podařilo naplnit. Vytipovala jsem problematické oblasti, kde by mohla být logopedická intervence efektivnější. Na druhou stranu si uvědomuji limity svého výzkumu, které spočívaly především v nedostatečně velkém výzkumném vzorku a častých absencích vybraných dětí, což mohlo negativně ovlivnit výsledky mého výzkumu. Přestože k větší váze výsledků šetření bych zvolila raději vícečlennou skupinu dětí, přisuzuji výsledkům svého výzkumu výpovědní hodnotu.

K tomuto tématu se vztahuje velké množství teoretických souvislostí, jež je třeba znát, pokud se jimi chce člověk kvalifikovaně zabývat. Teoretickou část jsem rozdělila do několika kapitol. V první kapitole nazvané Řečový vývoj popisují roviny řečového vývoje, které jsem následně sledovala i v praktické části, dále narušenou komunikační schopnost jako takovou, srovnávám její definice různých autorů, příčiny vzniku NKS, které mohou být velmi různorodé, ale i dělení NKS do jednotlivých diagnóz, jako je dyslalie nebo opožděný vývoj řeči. Neméně důležitou kapitolou je kapitola druhá, která pojednává o předškolním věku dítěte, charakterizuje ho po stránce psychomotorického vývoje a jeho součástí motorického, psychosociálního a řečového vývoje. V této kapitole také uvádím formy NKS, ze kterých jsem rovněž čerpala v praktické části.

Jelikož se má práce nezabývá NKS u dětí předškolního věku, ale jenom u výše této skupiny, a to u dětí před nástupem do 1. třídy ZŠ, bylo nutné samostatně charakterizovat tuto výše. Kapitola třetí vysvětluje, co je to logopedická intervence a jak je realizovaná v MŠ. Čtvrtá kapitola se zabývá neméně důležitou jazykovou výchovou, která je v předškolním věku aplikovaná vyučujícím v MŠ. Spojila jsem informace z rámcového vzdělávacího plánu a starších příruček programů výchovné péče, které jsem shledala metodicky podrobnější. V této kapitole nechybí ani příklady úkolů jazykové výchovy.

Nedílnou součástí mé práce je část praktická. Rozhodla jsem se v ní popsat průběh a závěry z longitudinálního výzkumu, který jsem prováděla v mateřské škole v centru

Prahy. Výzkum probíhal po dobu šesti měsíců. Pravidelně jsem docházela do školy a sledovala depistáž a logopedická sezení. Na těchto sezeních jsem vybrala šest dětí, na které jsem se zaměřila. Průběh intervence jsem zaznamenávala do záznamových archů a následně jsem je vyhodnotila podle předem stanovených bodů. U všech dětí jsem zaznamenala větší či menší zlepšení. Při celkové statistice jsem zaznamenala pokles výskytu hlásek s vadnou výslovností, ale i zlepšení v rovině morfologicko-syntaktické a lexikálně-sémantické a dalších sledovaných oblastech.

V budoucnu bych se ráda tématu dále věnovala, plánuji pokračovat ve výzkumu s větším počtem sledovaných dětí a zabývat se mapováním efektivity logopedické intervence u dětí předškolního věku v diplomové práci.

Použitá literatura

Becker, K.-P., Sovák, M. 1983. *Lehrbuch der Logopädie*. 3. vydání. místo neznámé : Verl.-Gruppe Athenäum, 1983. ISBN 3445016348.

Boyle, J. 2011. Speech and language delays in preschool children. *BMJ*. 2011, Sv. 343.

Braun, O. 2005. *Sprachstörungen bei Kindern und Jugendlichen: Diagnostik- Therapie- Förderung*. 3. vydání. místo neznámé : W. Kohlhammer Verlag, 2005. ISBN 3170192175.

Cardová, J., Švandová, H. 1988. *Jazyková výchova v mateřské škole II*. Praha : Naše vojsko, 1988.

Cíbochová, R. 2004. Psychomotorický vývoj dítěte v prvním roce života. *Pediatric pro praxi*. 2004, 6.

Čapek, Karel. 2004. *Dášeňka čili život štěněte*. 24. vydání. Praha : Euromedia Group, 2004. ISBN 80-242-1181-5.

Deevy, P. a kol. 2010. Extending Use of the NRT to Preschool-Age Children With and Without Specific Language Impairment. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*. 2010, Sv. 41.

Grohnfeldt, M. 2007. *Lexikon der Sprachtherapie*. místo neznámé : W. Kohlhammer Verlag, 2007. ISBN 3170186655.

Holmanová, J. Praha. Přehled normálního vývoje dítěte. [autor knihy] E., Jedlička, I. a kol. Škodová. *Klinická logopedie*. 1. vydání. 2003 : Portál, Praha.

Jírová, Z. 1988. Dechová cvičení. [autor knihy] J., Švandová, H. Cardová. *Jazyková výchova v mateřské škole II*. Praha : Naše vojsko, 1988.

Kelnarová, J., Matějková, E. 2010. *Psychologie 1. díl*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3270-1.

Klenková, J. 2006. *Logopedie*. 2. vydání. Praha : Grada Publishing a.s., 2006. ISBN 8024711109.

Krejčířová, D. 2006. *Vývojová psychologie*. 2. vydání. Praha : Grada Publishing a.s., 2006. ISBN 8024712849.

Kutálková, D. 1995. Hodnocení řeči u dětí předškolního věku rodiči a učitelkami MŠ. [autor knihy] kol. autorů. *Česká logopedie 1994*. Praha : Makropulos, 1995.

—. **2010.** *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 2. vydání. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 8024732467.

Lechta, V. a kol. 2003. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. 1. vydání. Praha : Portál s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-801-5.

Lechta, V. 1990. *Logopedické repetitorium*. 1. vydání. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-08-00447-9.

— . 2003. Úvod. [autor knihy] E., Jedlička, I. a kol. Škodová. *Klinická logopedie*. 1. vydání. Praha : Portál s.r.o., 2003.

Mikulajová, M. 2003. Diagnostika narušeného vývoje řeči. [autor knihy] Lechta a kol. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003.

Minaříková M., Cadrová J., Švandová H. 1987. *Jazyková výchova v mateřské škole*. Praha : Naše vojsko, 1987.

Nadymáčková, M. 2009. Narušená komunikační schopnost u dětí předškolního věku. *Medical Tribune*. 2009, Sv. 35.

Nelson, H.D., Nygren, P., Walker, M., Panoscha, R. 2006. Screening for Speech and Language Delay in Preschool Children: Systematic Evidence Review for the US Preventive Services Task Force. *Pediatrics*. 2006, Sv. 117, 2.

Orel, M., Facová, V. a kol. 2009. *Člověk, jeho mozek a svět*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing a.s., 2009. ISBN 978-80-247-2617-5.

— . 2010. *Člověk, jeho smysly a svět*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2946-6.

Pipeková, J. a kol. 1998. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 1. vydání. Brno : Paido, 1998. ISBN 80-85931-65-6.

1984. *Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy strana 120*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1984. ISBN 14-648-84.

Psychological and Physiological Aspects of Reading. 1968. Kalifornská univerzita : The University, 1968. a report of the Annual Conference and Course on Reading.

Salomonová, A. 2003. Dyslalie. [autor knihy] E., Jedlička, I. a kol. Škodová. *Klinická logopedie*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003.

— . 1989. *Zkušenosti z logopedické praxe při úpravě vad výslovnosti*. 5. vydání. Karviná : OÚNZ Karviná, 1989.

Smolíková, K. a kol. 2004. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. místo neznámé : Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

Sovák, M. 1972. *Logopedie*. Praha : SPN, 1972.

Škodová, E., Jedlička, I. a kol. 2003. *Klinická logopedie*. 1. vydání. Praha : Portal s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-546-6.

Švaříček, R., Šedová, K. a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vydání. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Truhlářová, M. 1984. *Obrázkový slovník pro afatiky*. 5. vydání. Praha : Avicentrum, 1984.

Tučková, J. 2007. *Řídky pro rozvoj řeči*. 1. vydání. Praha : Portál, 2007. 978-80-7367-241-6.

Vališová, A., Kasíková, H. 2010. *Pedagogika pro učitele*. 2. vydání. Praha : Grada Publishing a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3357-9.

Vinson, B. P. 2011. *Preschool and School-Age Language Disorders*. místo neznámé : Cengage Learning, 2011. ISBN 1435493125.

Walz, A., Puttkamer, J. *Sprachtherapie im multikulturellen Kontext*. Halstenbek : autor neznámý.

Wendlandt, W. 2006. *Sprachstörungen im Kindesalter: Materialien zur Früherkennung und Beratung*. 5. vydání. místo neznámé : Georg Thieme Verlag, 2006. ISBN 313778505.

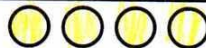
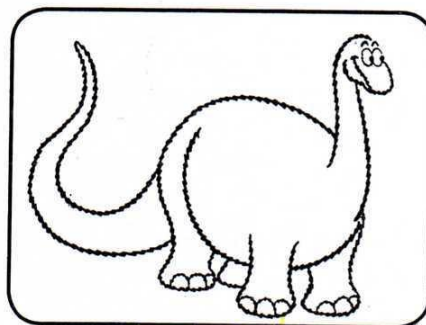
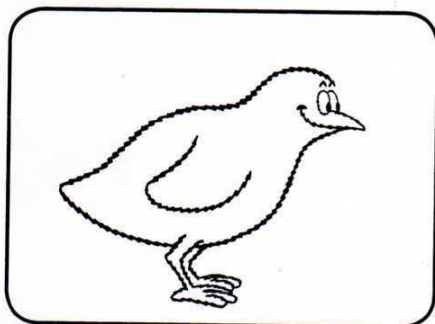
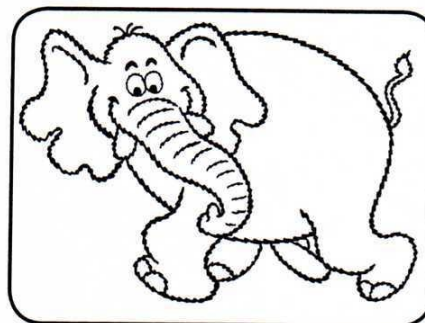
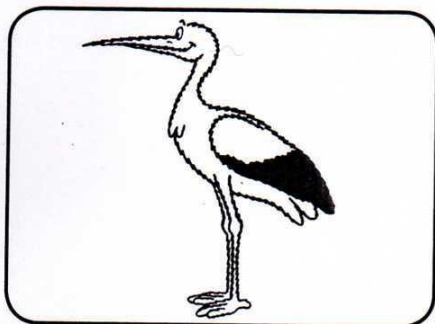
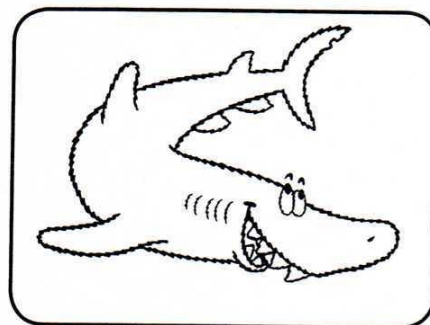
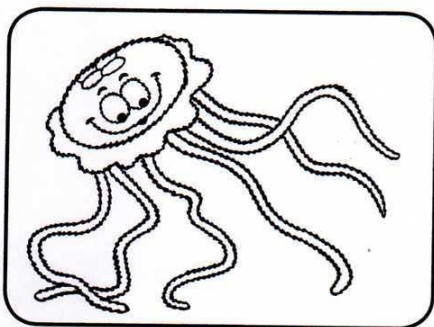
Wirth, G., Ptok, M. 2000. *Sprachstörungen, Sprechstörungen, kindliche Hörstörungen: Lehrbuch für Ärzte, Logopäden und Sprachheilpädagogen*. 5. vydání. místo neznámé : Deutscher Ärzteverlag, 2000. ISBN 3769111370.

Přílohy

Příloha č.1 - grafický list, Vašík, březen 2012

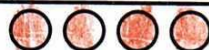
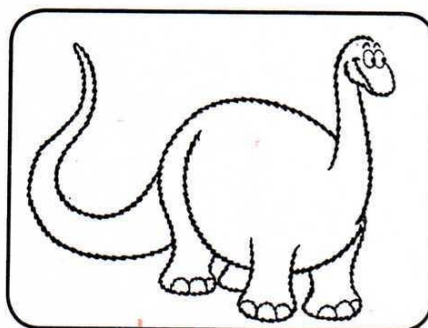
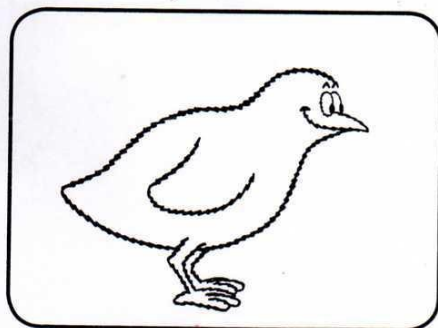
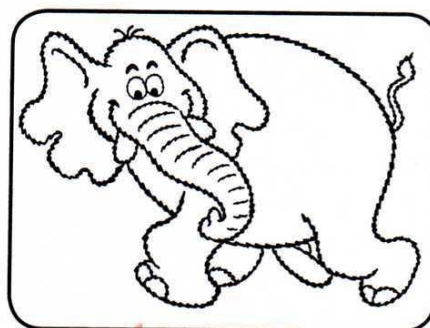
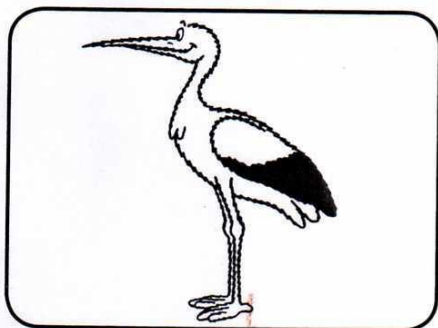
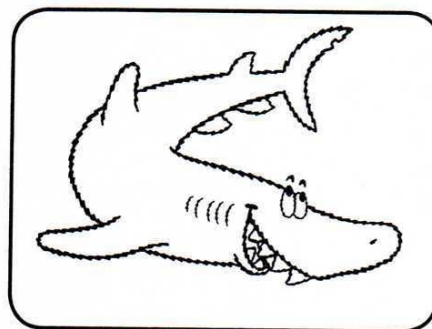
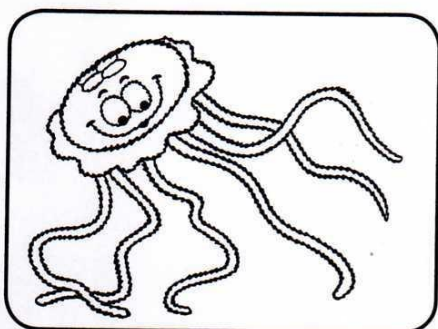
POČÍTÁME SLABIKY

Nahlas pojmenuj zvířátko, které vidíš. Vybarvi tolik koleček, kolik slabik slyšíš. Dobře si prohlédni příklad!

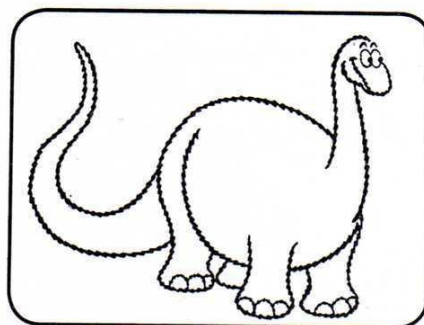
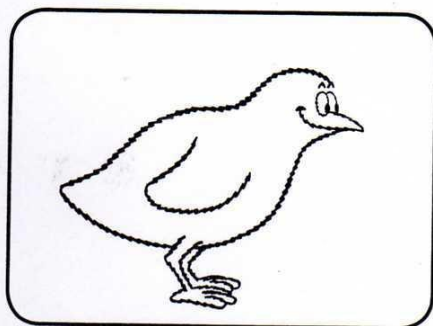
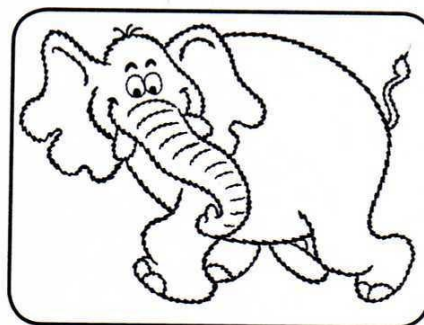
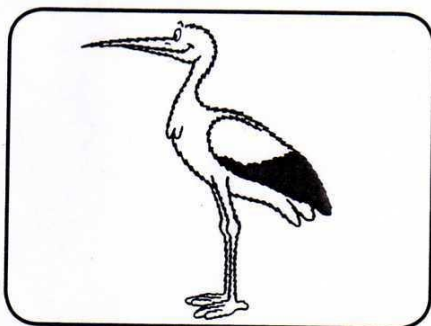
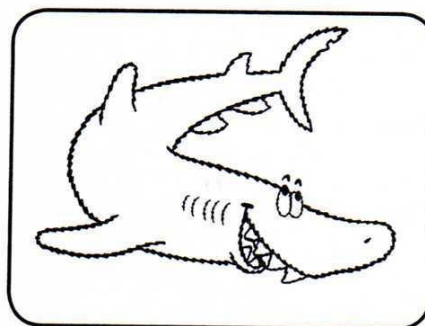
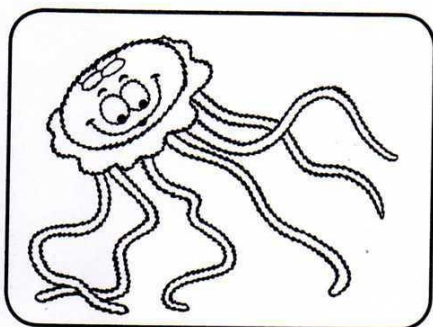
POČÍTÁME SLABIKY

Nahlas pojmenuj zvířátko, které vidíš. Vybarvi tolik koleček, kolik slabik slyšíš. Dobře si prohlédni příklad!

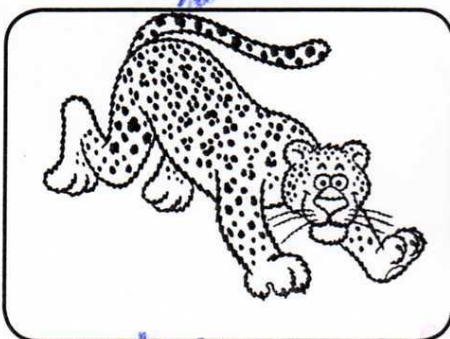
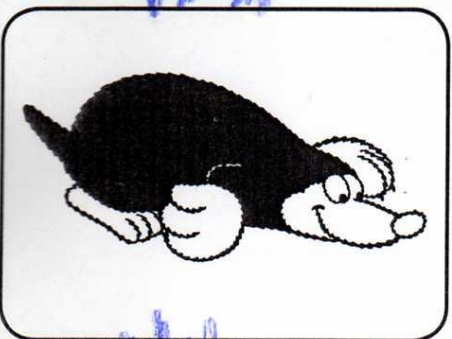
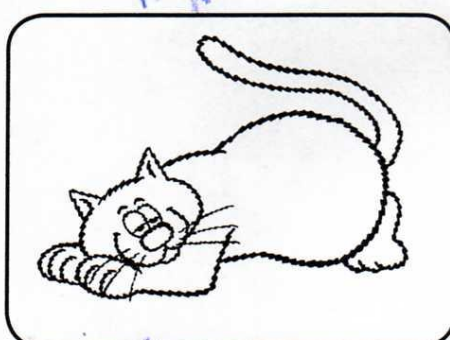
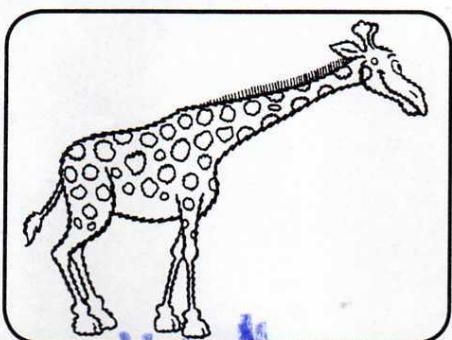
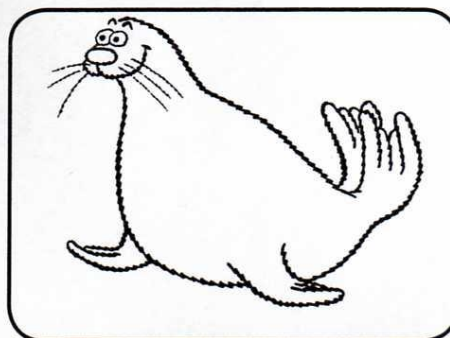
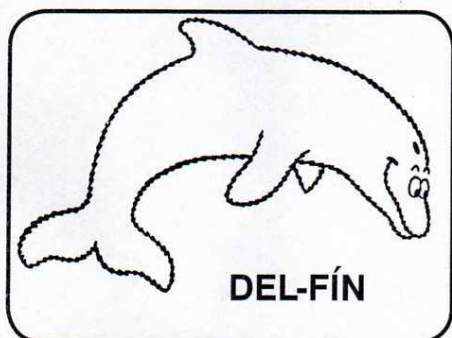
POČÍTÁME SLABIKY

Nahlas pojmenuj zvířátko, které vidíš. Vybarvi tolik koleček, kolik slabik slyšíš. Dobře si prohlédni příklad!

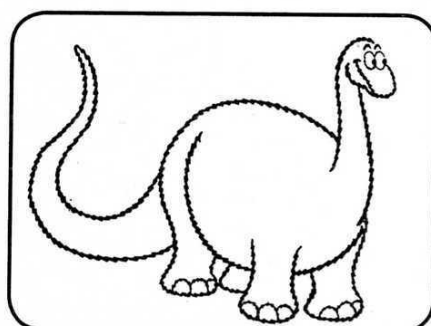
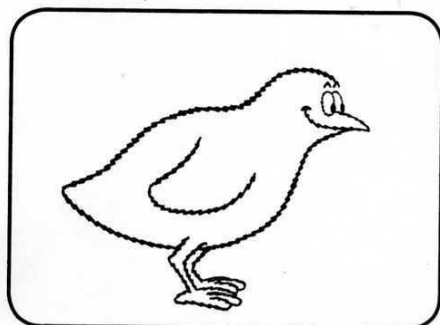
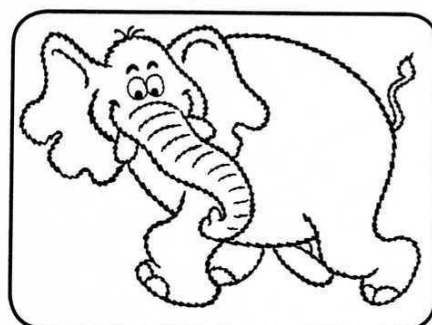
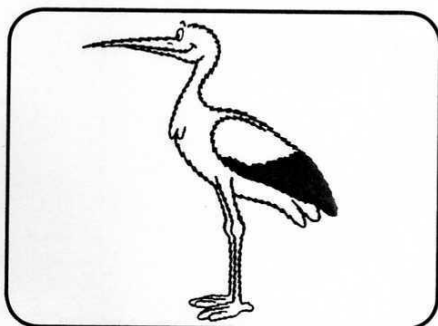
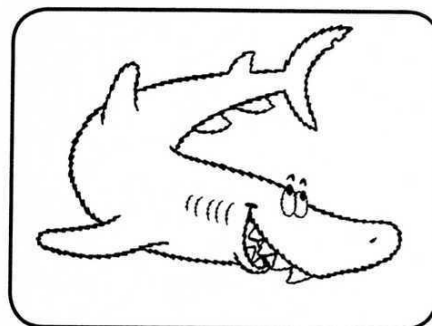
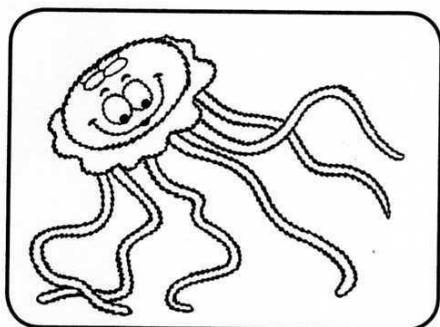
POZNÁŠ VŠECHNA ZVÍŘÁTKA?

Pojmenuj nahlas zvířátka, která vidíš na obrázku. Potom vybarvi tolik puntíků, kolik slabik slyšíš. Příklad ti pomůže.

POČÍTÁME SLABIKY

Nahlas pojmenuj zvířátko, které vidíš. Vybarvi tolik koleček, kolik slabik slyšíš. Dobře si prohlédni příklad!

POČÍTÁME SLABIKY

Nahlas pojmenuj zvířátko, které vidíš. Vybarvi tolik koleček, kolik slabik slyšíš. Dobře si prohlédni příklad!

